SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2025/26:3548

av Daniel Helldén m.fl. (MP)

Cirkulär ekonomi

Innehållsförteckning

Förslag till riksdagsbeslut 5

Motivering 19

En cirkulär ekonomi inom planetens gränser 19

Nuläge, hinder och möjligheter 19

Business as usual är oförenligt med en hållbar utveckling 19

Cirkulär ekonomi som verktyg för ökad resurseffektivitet 20

Sveriges konsumtion av primära råvaror är orättvis och utgör en sårbarhet 21

Hinder för övergången till en cirkulär ekonomi 21

Målbilden är en resurseffektiv cirkulär ekonomi som bidrar till klimatomställning och stärkt motståndskraft 22

Avgränsningar för motionen 22

Sverige ska driva på EU och gå före nationellt 22

Driv på inom EU för resurstillräcklighet och cirkulär ekonomi 22

Sverige ska driva på omställningen genom att gå före nationellt 23

Övergripande åtgärder 23

Mål, samordning och uppföljning 23

Sätt tydliga mål som styr mot resurseffektivitet och cirkularitet 23

Ökad nationell samordning för omställning till cirkulär ekonomi 24

Ta fram en plan för uppföljning 25
Stimulera efterfrågan på återbrukat och återvunnet 25
Gör återvunnen råvara mer konkurrenskraftig relativt primära råvaror 25
Revidera EU:s momsdirektiv i syfte att gynna resurssnål och cirkulär ekonomi 26
Inför kvotplikter – ställ krav på viss andel återvunnen råvara i nyproduktion 26
Offentlig upphandling som verktyg för att öka efterfrågan på återbruk och återvunnet 26
Utökade producentansvar som styr mot cirkularitet 27
Förbud för företag mot att kasta felfria varor 27
Lag om offentlig avyttring som styr mot cirkularitet 27
Finansiering- och riskdelning för att skala upp återvinning 28
Inför Återvinningsklivet - ett investeringsstöd för att skala upp återvinning 28
Utred ett produktionsstöd för återvinning av särskilt strategiska material 28
Utveckla avfallslagstiftning och system för ökad cirkularitet 29
Avfallslagstiftning och tillsyn 29
Inför pantsystem för fler produkter och en flerårig informationssatsning 29
Forskning och innovation 29
Arbetsmarknadsåtgärder för en cirkulär ekonomi 30
En långsiktigt grön och cirkulär konsumentpolitik 31
Förläng livslängden på produkter 32
Det behöver bli billigare att reparera produkter 32
Utvidga garantier och försäkring till delade och cirkulerade produkter 33
Värna lånesystem, second hand och återbruk 33
E-handeln behöver regleras 34
Förbjud skadliga produkter 35
Obligatorisk märkning av PFAS-produkter 36
Genomför en översyn av Miljömärkningar 37
Prioriterade strömmar 37
Plast 37

Minskad plastanvändning 38
Lätt att göra rätt....38
Tillverkning av plast som går att återvinna....39
Ta fram en strategi för att fasa ut plats från avfallsförbränningen....39
Pantsystem 39
Ett globalt plastavtal....40
Textil....40
Ett utökat producentansvar för textil och producentansvarsavgift....41
Ett bättre insamlingssystem för textil....41
Ökade incitament och styrmedel för lånegarderober, ökad reparerbarhet och remake....41
Definition av en hållbar och cirkulär textil och krav på märkning 42
Åtgärder och styrmedel som främjar hållbara textilier 42
Samarbeten runt innovation om cirkulär textilanvändning och produktion 42
Skärpta krav på onlineplattformar....42
En task-force om utmaningar kopplat till e-handel....43
Tydlig styrning bort från fast fashion 43
Livsmedel 43
Skärp svenskt mål om minskat matsvinn....43
Förbjud butiker att slänga ätbar mat och stöd sociala matbutiker....44
Bättre information om bäst-före datum och sista-förbrukningsdag 44
Ta tillvara matavfall för att producera biogas och växtnäring....44
Slut kretsloppen i jordbruket på lokal nivå 45
Ett mål för användningen av återvunna näringsämnen i jordbruket 45
Nya styrmedel för giftfritt och cirkulerat gödsel inom jordbruket....45
Utred en skatt på mineralgödsel....46
Kvotplikt för återvunnen fosfor och kväve i gödningsmedel 46
Krav på att återvinna fosfor ur avloppsslam 46
Förnybara och biobaserade råvaror 46

Tydliggör hållbar bioråvara från jordbruks- och skogssektorn....47
Styrning av skogsråvara från kortlivade produkter till mer långlivade....47
En nationell samordnare och stöd till en trävarubransch med långlivade träprodukter....47
Minskad resursanvändning från transport- och leveransförpackningar....47
Stärkt och förbättrad insamling av papper och olika typer av kartong....48
Minska vissa engångsartiklar genom skärpt lagstiftning och skatt....48
Produktionsstöd för avancerade biodrivmedel....48
Nationella produktionsmål för biogasproduktion....48
En nationell åtgärdsplan för att minska metanläckage....49
Användning av trädgårdsavfall och parkavfall i en bioekonomi....49
En nationell strategi för produktion och användning av biokol....49
Ersättning av torv med andra biobaserade produkter....49
Bygg- och fastighetssektorn....50
Minska klimatpåverkan från byggsektorn....50
Inför och utveckla klimatdeklarationerna....50
Renovera och återanvänd....51
Nationell strategi för att förebygga rivningar....51
Skärp kraven på rivningslov....52
Använda och utveckla befintliga fastigheter....52
Långsiktigt underhåll bibehåller fastighetens skick....52
Utveckla ROT-avdraget och utvidga stöd till bredare målgrupper....52
Återbruka mer....53
Kompetensutveckling i samverkan branschen och offentlig sektor....54
Se över bruksvärdessystemet för ökad resurseffektivitet....54
Ställ krav i offentlig upphandling....54
Testbäddar som kan skalas upp....54
Se över avfallslagstiftningen....55
Garantier och certifiering av återbrukat material....55

Få bort skadliga kemikalier 55
Boverket får en tydligare roll 55
Främja en giftfri cirkulär hantering av massor 56
Utred avskrivningar och försäkringsfrågor kopplade till investeringar för fastigheter 56
Innovationskritiska metaller och mineral 56
Nationell samordnare för återvinning av kritiska metall och mineral 57
Höj mineralavgiften och utred en gruvmineralskatt motsvarande den finska 58
Skärp kraven på återvinning och andel återvunnen råvara i EU:s batteriförordning 58
Förläng livslängden på elektronikprodukter och ge dem flera liv 58
En nationell strategi för att utvinna metall och mineral ur sekundära resurser och avfallsdepåer 58
Översyn av deponiskatten 59
Säkerställ att åtråvärda material hamnar inom det cirkulära systemet 59
Krav på återvinning av produkter med kritiska råmaterial och utveckling av produktpass 60
Utvärdera och revidera kemikalieskatten 60

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska vara pådrivande inom EU för att höja ambitionerna på området cirkulär ekonomi med fokus på kemikaliesmarta och giftfria resursflöden, cirkulär design och att minska den totala användningen av primära råvaror och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sätta ett nationellt mål om att till 2040 uppnå en helt cirkulär resursanvändning och tillkännager detta för regeringen.

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett nationellt siffersatt mål om att minska förbrukningen av primära råvaror och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en nollvision för avfall och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sätta siffersatta, nationella mål om ökat återbruk samt att driva på för detsamma på EU-nivå och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att komplettera Sveriges långsiktiga klimatmål med ett mål för konsumtionsbaserade utsläpp och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att komplettera EU:s mål om att dubbla andelen cirkulär materialanvändning till 2030 jämfört med 2020 med skärpta mål för 2035 respektive 2040 och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att driva på för att EU ska sätta ett siffersatt mål om att minska den totala förbrukningen av primära råvaror och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram nationella delmål och nyckeltal för de i Sveriges strategi för cirkulär ekonomi sex prioriterade strömmarna (plast, textil, livsmedel, förnybara och biobaserade råvaror, bygg- och fastighetssektorn samt innovationskritiska metaller och mineral) och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förbättrad statistik över avfallsströmmar, återbruk och återvinning och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kategorisera verksamheter som ägnar sig åt återanvändning, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vidta åtgärder för att göra återvunnet material mer konkurrenskraftigt relativt nya naturresurser och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förslag på hur skattesystemet kan utformas för att styra mot långsiktig hållbarhet, cirkularitet och klimatmål och tillkännager detta för regeringen.

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för en ändring i EU:s momsdirektiv i syfte att gynna en resurssnål och cirkulär ekonomi och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att på nationell och europeisk nivå införa nya och höja befintliga kvotplikter, dvs. krav på företag att använda en viss andel återvunnet material i nyproduktion, och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att snarast genomföra förslagen i lagrådsremissen En skyldighet att beakta vissa samhällsintressen vid offentlig upphandling samt SOU 2022:15 Sveriges globala klimatavtryck och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att krav ska ställas på resurseffektivitet och cirkularitet inom offentlig upphandling och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten ska sluta överenskommelser med regioner och kommuner för att öka strategisk upphandling av cirkulära tjänster och produkter och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka och utveckla Upphandlingsmyndighetens arbete för klimat- och resurssmart upphandling och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett utökat och breddat producentansvar och att införa producentansvar för fler produktgrupper och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att förbudet för företag att förstöra osålda kläder, textila accessoarer och skor i EU:s förordning om ekodesign för hållbara produkter ska utökas till att omfatta fler produkter, säkerställa att osålda i varor i första hand brukas innan de återvinns och verka för att införa ett motsvarande förbud i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en lag om offentlig avyttring och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett återvinningskliv, ett investeringsstöd för större återvinningsanläggningar, och tillkännager detta för regeringen.

24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda ett produktionsstöd för återvinning av särskilt strategiska material och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av avfallslagstiftning med målet om en nollvision för avfall och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av definitioner och klassificering av avfall så att avfall enklare kan användas som råvara och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka avfallstillsynen och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka forskning om cirkulär ekonomi och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda en ”hubb” för innovation inom finansieringsmodeller och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge relevant myndighet i uppdrag att ta fram en struktur för regulatoriska sandlådor i syfte att främja utvecklingen av innovativa cirkulära affärsmodeller och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att satsa på utbildning och kompetensförsörjning för den cirkulära ekonomin och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram färdplaner för att utveckla näringsverksamheter och arbetstillfällen för en cirkulär ekonomi över hela landet och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om pantsystem för fler varor och produkter och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en flerårig informationssatsning om insamling och sortering och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ändra regelverk för att underlätta en ökad delningsekonomi och tillkännager detta för regeringen.

36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för att delningsekonomi ska få en större roll i vårt samhälle och tillkännager detta för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökade krav på demonterbarhet för produkter och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om rätten att reparera och tillkännager detta för regeringen.
39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa sänkt moms på vissa reparationer och underhåll av produkter och tillkännager detta för regeringen.
40. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett motsvarande s.k. hyberavdrag och tillkännager detta för regeringen.
41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att främja affärsmodeller där företag säljer tjänster och levererar funktioner i stället för varor och material, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska gå före med att kräva att producenter anger produkters förväntade livslängd, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att reklamationsrätten blir mer flexibel och kopplas till livslängden på produkten, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
44. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbeta för ett förbud inom EU mot planerat åldrande och tillkännager detta för regeringen.
45. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska driva på i frågan om spårbarhetslösningar för material och produkter och tillkännager detta för regeringen.
46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska driva på för en hög ambition i fråga om hållbarhet vad gäller EU:s digitala produktpass och tillkännager detta för regeringen.
47. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de digitala marknadsplatserna som konsumenterna handlar ifrån själva ska stå som ansvarig aktör i de fall ingen annan aktör tar ansvar för produkten och tillkännager detta för regeringen.

48. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en lag mot s.k. greenwashing som skyddar konsumenter från missledande påståenden och falsk marknadsföring och tillkännager detta för regeringen.
49. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tilldela Konsumentverket ökade resurser för att följa upp konsumentproblem på den digitala marknaden och tillkännager detta för regeringen.
50. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en ökad tydlighet för ansvar och garantier på konsumentmarknaden för återbruk och tillkännager detta för regeringen.
51. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den garantitid som följer med en produkt ska följa produkten och inte vara kopplad till den första ägaren av produkten och tillkännager detta för regeringen.
52. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att utveckla incitament för privatpersoner att lämna in fungerande varor för återbruk och tillkännager detta för regeringen.
53. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kommuner ska ha krav på att ingå avtal med företag som kan hämta fungerande produkter i anslutning till återvinningscentraler och tillkännager detta för regeringen.
54. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förbud mot vissa material och produkter som bör förbjudas baserat på att de inte går att återvinna, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
55. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska arbeta för ett brett förbud mot PFAS internationellt och gå före med nationell lagstiftning om förbud mot PFAS i vissa produkter och tillkännager detta för regeringen.
56. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en märkning av produkter som innehåller PFAS, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
57. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att prissättningen av PFAS och andra miljö- och hälsofarliga kemikalier bör återspegla samhällets totala kostnad och tillkännager detta för regeringen.
58. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att korta ned tiden för övergångsreglerna till förbudet att sälja leksaker som innehåller PFAS och tillkännager detta för regeringen.

59. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra en översyn av krav på information på konsumentförpackningar där enbart tredjepartscertifierade märkningar tillåts och tillkännager detta för regeringen.
60. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett förbud för företag att förstöra och slänga fungerande produkter och tillkännager detta för regeringen.
61. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att minska den totala plastanvändningen och inom det arbetet se över utvecklade möjligheter att åstadkomma minskad efterfrågan på fossilbaserade plastprodukter och ökad efterfrågan på biobaserad och återvunnen plasträvara i de fall plasten behövs och fyller en funktion, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
62. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbjuda vissa engångsprodukter och ersätta dem med hållbara produkter och tillkännager detta för regeringen.
63. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förenkla återvinning av plaster genom att ta fram kriterier för vad plaster får innehålla samt att det på förpackningar tydligt ska framgå vilka material de består av och hur de ska återvinnas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
64. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fasa ut kemiska ämnen som försvårar plaståtervinning så att mer kan återvinnas och tillkännager detta för regeringen.
65. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en strategi för att fasa ut plast från avfallsförbränning i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
66. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för utökade pantsystem när det gäller förpackningar och produkter gjorda av plast och tillkännager detta för regeringen.
67. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska driva på för en ny global överenskommelse för plast och inom detta främja framtagandet av globala standarder för cirkulära och giftfria plastprodukter och tillkännager detta för regeringen.
68. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett utökat producentansvar för textil där producenterna måste vara med och betala för återtagande och avfallshantering av sina produkter, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

69. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att storleken på den avgift som producenten ska betala för omhändertagandet av textil ska vara baserad på hur cirkulär och hållbart designad produkten är och tillkännager detta för regeringen.
70. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att underlätta för innehavaren av textilavfall att lämna ifrån sig sorterad textil och tillkännager detta för regeringen.
71. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett bättre insamlingssystem för textil och tillkännager detta för regeringen.
72. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en kvotplikt på textil med krav på 20 procent återvunnet material i all nyproducerad textil till 2035 och tillkännager detta för regeringen.
73. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sänka momsen för vissa reparationer, och tillkännager detta för regeringen.
74. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökade incitament och styrmedel som främjar lånegarderober, ökad reparerbarhet och s.k. remake, och tillkännager detta för regeringen.
75. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att EU ska definiera vad en hållbar textil och en cirkulär textil är och tillkännager detta för regeringen.
76. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att driva på inom EU om krav på tydlig märkning av vilka fibrer textilen innehåller, och tillkännager detta för regeringen.
77. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda konkreta åtgärder och styrmedel som främjar hållbara och cirkulära textilier och tillkännager detta för regeringen.
78. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utöka satsningar på samarbeten mellan avfallsbolag, industri och forskning runt innovation när det gäller cirkulär textilanvändning och produktion och tillkännager detta för regeringen.
79. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över och skärpa kraven på e-handelsplattformar och tillkännager detta för regeringen.
80. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en ”task force” för utmaningar kopplade till e-handel och tillkännager detta för regeringen.

81. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att EU tar fram en definition på s.k. fast fashion och tillkännager detta för regeringen.
82. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda och införa en skatt på s.k. fast fashion och tillkännager detta för regeringen.
83. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att etappmålet för minskat matsvinn till 2025 följs upp med ett skärpt mål om att halvera matsvinnet per person till 2030 jämfört med 2020 och tillkännager detta för regeringen.
84. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Livsmedelsverket bör få i uppdrag att tillsammans med relevanta myndigheter ta fram en tidssatt handlingsplan med konkreta åtgärder för att målet om halverat matsvinn till 2030 ska kunna nås och tillkännager detta för regeringen.
85. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genom lagstiftning förbjuda butiker att slänga ätbar mat och tillkännager detta för regeringen.
86. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stödja sociala matbutiker där exempelvis matvaror med kort datum kan säljas till rabatterade priser och tillkännager detta för regeringen.
87. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att livsmedelsbranschen måste tydliggöra information om bästföredatum och sista förbrukningsdag och tillkännager detta för regeringen.
88. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sätta ett mål om att 80 procent av matavfallet från hushåll, storkök, butiker och restauranger senast 2030 ska återvinnas så att både energi och näringsämnena tas till vara och tillkännager detta för regeringen.
89. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att gynna biogasproduktion och öka incitamenten för insamling av matavfall och tillkännager detta för regeringen.
90. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för en ökad andel ekologisk produktion som ett sätt att sluta kretslopp på lokal nivå och öka cirkulariteten i jordbruket och tillkännager detta för regeringen.
91. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att främja ekologisk produktion genom att verka för en ändring i EU:s momsdirektiv så att momsen på ekologisk mat kan sänkas och tillkännager detta för regeringen.

92. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att främja återanvändning av produkter genom att verka för en ändring i EU:s momsdirektiv så att momsen på secondhand kan sänkas och tillkännager detta för regeringen.
93. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda ett mål för användningen av återvunna näringsämnen i det svenska jordbruket och tillkännager detta för regeringen.
94. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram styrmedel för giftfri och cirkulerad gödsel inom jordbruket och tillkännager detta för regeringen.
95. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda en skatt på mineralgödsel och tillkännager detta för regeringen.
96. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en kvotplikt för återvunnen fosfor och återvunnet kväve i gödningsmedel och tillkännager detta för regeringen.
97. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om krav på att återvinna fosfor ur avloppsslam och tillkännager detta för regeringen.
98. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tydliggöra i lagstiftning vad som ska räknas som hållbar bioråvara från jordbruks- och skogssektorn och tillkännager detta för regeringen.
99. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om styrning av skogsråvara från kortlivade produkter till mer långlivade och tillkännager detta för regeringen.
100. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en nationell samordnare och stöd till aktörer på marknaden som bygger upp en trävarubransch med långlivade träprodukter av lövträ i takt med att lövträd ökar i skogsbrukssektorn, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
101. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett arbete för att transportförpackningars och leveransförpackningars resursanvändning och klimatavtryck ska minska och tillkännager detta för regeringen.
102. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en stärkt och förbättrad insamling av papper och olika typer av kartong, såsom laminerad dryckeskartong, och tillkännager detta för regeringen.
103. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett förbud mot engångsartiklar vid konsumtion på plats i restaurang och tillkännager detta för regeringen.

104. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förbud mot engångsförpackningar på publika evenemang som konserter, festivaler och sportevenemang och tillkännager detta för regeringen.
105. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra implementeringen av EU-lagstiftningen som anger att aktörer måste erbjuda mat och dryck i återanvändningsbara lådor och muggar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
106. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en miljöskatt på engångsartiklar i form av muggar och livsmedelsbehållare enligt förslaget i SOU 2020:48 och tillkännager detta för regeringen.
107. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att använda delar av nedskräpningsavgifterna för att stötta omställningen från engångsförpackningar till flergångsförpackningar och tillkännager detta för regeringen.
108. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett produktionsstöd för avancerade biodrivmedel och tillkännager detta för regeringen.
109. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa produktionsmål för biogasproduktion till 2030 och 2040 och tillkännager detta för regeringen.
110. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en nationell åtgärdsplan för att minska metanläckage och ta till vara metan från gasnät, avloppsanläggningar och jordbruk och tillkännager detta för regeringen.
111. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur trädgårdsavfall och parkavfall kan komma till bäst nytta i en bioekonomi och tillkännager detta för regeringen.
112. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en nationell strategi för småskalig och storskalig produktion och användning av biokol och tillkännager detta för regeringen.
113. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ekonomiska styrmedel för att byta ut odlingstorv mot biogödsel och/eller biokol och tillkännager detta för regeringen.
114. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att rivningar av hela fastigheter ska minimeras och att ombyggnation/påbyggnation bör främjas framför rivning och tillkännager detta för regeringen.

115. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om bindande krav genom att klimatdeklarationer för fastigheter ska utvecklas till att även omfatta rivning och ombyggnation och tillkännager detta för regeringen.
116. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa gränsvärden för avfallsmängder vid nybyggnation och tillkännager detta för regeringen.
117. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla nya affärsmodeller för en cirkulär byggsektor med ökad andel återbrukat material och tillkännager detta för regeringen.
118. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett nationellt stöd för testbäddar som ska visa på metoder som kan skalas upp på marknadsmässiga grunder och tillkännager detta för regeringen.
119. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vidareutbildningar för cirkulärt byggande och demontering och tillkännager detta för regeringen.
120. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fastställa tydliga riktlinjer för PFAS i konstruktionsprojekt där avfall används som byggmaterial, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
121. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda om det finns ett behov av en nationell strategi för att förebygga rivningar och tillkännager detta för regeringen.
122. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om krav i plan- och bygglagen på livscykelanalys före rivning där bevarandealternativ och alternativ med bevarande av del av byggnaden behöver presenteras innan beslut fattas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
123. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skärpa kraven på rivningslov i plan- och bygglagen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
124. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att i plan- och bygglagen och i Boverkets byggregler genomföra regelförändringar i syfte att underlätta påbyggnation och ombyggnation framför rivning och möjliggöra en effektivare användning och tillkännager detta för regeringen.
125. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att plan- och bygglagen behöver förtydliga vikten av resurshushållning och tillkännager detta för regeringen.
126. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att plan- och bygglagens föreskrifter om underhåll och varsamhet behöver ses över i syfte att

säkerställa att befintliga byggnader och anläggningar bibehålls i ett gott skick och tillkännager detta för regeringen.

127. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att när stöd ges till bostadsbyggande ska det även premiera påbyggnad och ombyggnation av befintliga byggnader och tillkännager detta för regeringen.
128. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att plan- och bygglagen bör ses över i syfte att underlätta för tomställda kontorsfastigheter eller kontorslokaler att byggas om till bostäder och tillkännager detta för regeringen.
129. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett nationellt mål för att öka andelen byggmaterial som återbrukas eller återanvänds från rivning, renovering och nybyggnation och tillkännager detta för regeringen.
130. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda vilka ekonomiska styrmedel som skulle styra mot en högre grad av återanvändning av byggmaterial vid byggnation och tillkännager detta för regeringen.
131. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda effekterna av ekonomiska och andra nationella styrmedel, inklusive en översyn av skattesystemet, för att undersöka vilka styrmedel som skulle leda till en högre grad av återanvändning av byggmaterial vid nybyggnation eller renovering och tillkännager detta för regeringen.
132. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda om borttagen eller reducerad mervärdesskatt på återbrukade material kan genomföras för att gynna ett ökat återbruk och tillkännager detta för regeringen.
133. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över och tydliggöra hur bruksvärdet ska regleras vid renovering och återbruk av ett befintligt kök eller badrum jämfört med ett fullständigt utbyte av inventarier med syftet att öka resurseffektiviteten, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
134. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda den juridiska ansvarsfördelningen när det gäller garantier för återanvända byggmaterial och tillkännager detta för regeringen.
135. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av avfallslagstiftningen med målet att öka det cirkulära kretsloppet av produkter och material och tillkännager detta för regeringen.

136. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda om producenter och återförsäljare kan underlätta återbruk genom ett bredare producentansvar och tillkännager detta för regeringen.
137. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förtydliga den juridiska ansvarsfördelningen omkring garantifrågor för återanvända byggmaterial och tillkännager detta för regeringen.
138. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur återbrukade material ska certifieras och tillkännager detta för regeringen.
139. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett nationellt mål för att minska skadliga kemikalier vid nybyggnation och om en utfasning vid användning av återbrukade material och tillkännager detta för regeringen.
140. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Boverket ska ta en ledande roll i arbetet med att sprida information och vägleda myndigheter och berörda aktörer i fråga om omställning till en cirkulär ekonomi i byggsektorn och tillkännager detta för regeringen.
141. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att främja terränganpassat byggande för att minimera sprängning av massor samt en giftfri resurseffektiv cirkulär hantering av massor i fysisk planering, projektering och upphandling och tillkännager detta för regeringen.
142. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda avskrivningar och försäkringsfrågor kopplade till investeringar i fastigheter och tillkännager detta för regeringen.
143. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla rotavdraget och utvidga stöd till bredare målgrupper och tillkännager detta för regeringen.
144. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta en nationell samordnare för återvinning av kritiska metaller och mineral och tillkännager detta för regeringen.
145. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att höja mineralavgiften och utreda en gruvmineralskatt liknande den finska och tillkännager detta för regeringen.
146. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skärpa kraven på andel återvunnen råvara i EU:s batteriförordning och tillkännager detta för regeringen.

147. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förlänga livslängden på elektronikprodukter och ge dem flera liv och tillkännager detta för regeringen.
148. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en nationell strategi för att utvinna metall och mineral ur sekundära resurser och avfallsdepåer och tillkännager detta för regeringen.
149. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över deponiskatten tillsammans med avfallslagstiftningen för att undersöka hur deponerade material i stället skulle kunna användas som resurslager och tillkännager detta för regeringen.
150. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kartlägga avfallsströmmar från avfallsförbränning och återvinning för att tillse att viktiga material inte hamnar utanför de cirkulära systemen och tillkännager detta för regeringen.
151. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur hushållsavfall av metall, exempelvis aluminiumfolie och värmeljuskoppar i aluminium, mer effektivt skulle kunna sorteras och samlas in och tillkännager detta för regeringen.
152. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om krav på återvinning av produkter med kritiska råmaterial och utveckling av produktpass och tillkännager detta för regeringen.
153. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utvärdera och föreslå en revidering av kemikalieskatten på elektronik i syfte att skatten inte ska motverka återanvändning och cirkulära lösningar och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

En cirkulär ekonomi inom planetens gränser

Nuläge, hinder och möjligheter

Business as usual är oförenligt med en hållbar utveckling

För att bevara livsuppehållande ekosystemtjänster och trygga mänsklig välfärd är det nödvändigt att utvinningen av naturresurser minskar till inom naturens ramar. I Sverige konsumerar vi som om det fanns fyra jordklot. Med nuvarande utveckling globalt kommer världen år 2050 att konsumera som om det fanns tre. Redan idag har sju av nio planetära gränser överskridits.

Utvinning och bearbetning av fossila bränslen, metaller, mineral och biomassa orsakar 90 procent av vattenbristen, mer än 55 procent av de totala växthusgasutsläppen och över 90 procent av den landbaserade förlusten av biologisk mångfald globalt. Genom omställningen till förnybara material och energikällor kan utvinningen och förbrukningen av fossila råvaror minska. Samtidigt kräver flera av de tekniker som behöver skalas upp för att fasa ut fossila råvaror, som batterier, vindkraftverk, solceller och biobaserade drivmedel och material, en ökad tillgång till resurser som metaller, mineral och biomassa. Även om utvinning och bearbetning av metaller och biomassa skulle kunna göras helt fossilfritt har utvinningen i sig stor negativ påverkan på exempelvis vattenförsörjning, livsmiljöer och biologisk mångfald. Detta leder i sin tur både till försämrad förmåga att stå emot klimatförändringarnas effekter och ökande konflikter runt om i världen. Dessutom finns det på jorden begränsade mängder markresurser att producera biomassa från samt begränsade mängder metaller och mineral. För att en global klimatomställning över huvud taget ska vara möjlig måste den genomsyras av cirkularitet, resurseffektivitet och inte minst resurstillräcklighet.

Cirkulär ekonomi som verktyg för ökad resurseffektivitet

Begreppet resurseffektivitet är bredare än begreppet cirkulär ekonomi. Resurseffektivitet kan tillämpas i allt från hur samhället utformar bebyggelse, livsmedelssystem, transporter och energisystem. Cirkulär ekonomi är ett verktyg för att uppnå en mer resurseffektiv ekonomi och för att på sikt kunna nå både miljömål och de

globala hållbarhetsmålen. Men att enbart öka cirkulära flöden av resurser räcker inte för att ställa om till en ekonomi inom planetens gränser.

Globalt har den procentuella andelen återvunnet material minskat successivt sedan 2018, trots att mer återvinns. Det beror på att utvinningen av primära material ökat i en snabbare takt än återvinningen. Den här utvecklingen visar tydligt att det inte är hållbart att enbart öka den cirkulära ekonomin parallellt med att den linjära ekonomin fortsätter att växa. Istället krävs att den linjära ekonomin krymper och ersätts av den cirkulära. Det innebär att användningen av återvunnet material ersätter utvinningen av primära resurser. Kretslopp måste slutas till den grad att sådant som idag ses som avfall istället blir råvaror för industrier.

Även återvinning och återtillverkning av olika slag kan orsaka negativ miljöpåverkan. I vissa fall krävs stora mängder kemikalier och/eller energi för att återvinna olika material. Den största hållbarhetsvinsten ligger i regel i att minska behovet av att tillverka nya produkter, vilket kräver att de produkter som tillverkas är materialeffektiva, håller längre och går att reparera.

Att styra mot ökad resurseffektivitet är inte automatiskt samma sak som att styra mot totalt sett minskad resursanvändning. Resurseffektivitet handlar om att skapa maximal nytta med minimal resursanvändning, men på samma sätt som ökad återvinning kan samexistera med ökad nyutvinning kan ökad resurseffektivitet samexistera med ökad total resursanvändning. Därför räcker inte enbart ett fokus på cirkularitet och resurseffektivitet för att hålla ekonomin inom planetens gränser. För att ekvationen ska gå ihop och krävs därför även ett fokus på resurstillräcklighet och totalt sett minskad användning av nya resurser. Det innebär att konsumtionen av “onödiga” produkter behöver minskas radikalt.

Sveriges konsumtion av primära råvaror är orättvis och utgör en sårbarhet

Den globala konsumtionen av naturresurser är ojämnt fördelad och Sverige står för en oproportionerligt stor andel. Om alla i världen konsumerade naturresurser på det sätt som sker i Sverige idag skulle det krävas fyra jordklot. Sveriges beroende av olika råvaror och insatsmedel utgör även en geopolitisk sårbarhet i ett allt oroligare omvärldsläge. Att skala upp återvinning av strategiska material är ett sätt att stärka svensk beredskap och motståndskraft.

Sveriges omställning mot en cirkulär ekonomi går alldeles för långsamt och har i vissa avseenden tagit kliv bakåt under senare år. Sverige har ett antal mål som styr mot ökad cirkularitet, dels genom EU-lagstiftning och dels genom det svenska

miljömålssystemet. I Naturvårdsverkets fördjupade utvärdering från 2023 bedömdes Sverige inte kunna nå ett enda av de sex nationella etappmålen för ökad cirkularitet och minskat avfall. EU-kommissionens senaste utvärdering av Sverige visar att utvecklingen vad gäller cirkulär materialanvändning gått i fel riktning sedan 2022. Sverige ligger nu under den genomsnittliga cirkulära materialanvändningen i EU.

Hinder för övergången till en cirkulär ekonomi

Hindren för omställningen till en cirkulär ekonomi är många och det krävs omfattande åtgärder för att de ska överkommas. Det handlar både om tekniska och ekonomiska faktorer, men inte minst om att alla delar av produktionsled och konsumentled behöver hänga ihop. Lagar, regler och ekonomiska incitament har gjort det möjligt och lönsamt att producera stora volymer av saker med kort livslängd som är svåra eller omöjliga att reparera. Nya råvaror är ofta billigare än återvunna och därför är efterfrågan på återvunnet material låg, vilket i nästa steg innebär att det inte är logiskt att investera i anläggningar för att skala upp återvinning. En anledning till att primära råvaror är billigare är den storskaliga utvinningen som ger stordriftsfördelar, medan återvinning ofta sker i mindre skala. Dessutom är återvinningssektorn ofta mer personalintensiv vilket gynnar fler arbetstillfällen men ger ökade kostnader.

Problemet behöver tacklas på flera fronter. Det primära måste bli dyrare samtidigt som efterfrågan på återvunnet material måste stimuleras genom exempelvis krav i offentlig upphandling och krav på företag att använda en viss andel återvunnen råvara i nyproduktion. För att skala upp återvinning av olika material krävs såväl stora satsningar på forskning och utveckling som investerings- respektive produktionsstöd för nya anläggningar.

Målbilden är en resurseffektiv cirkulär ekonomi som bidrar till klimatomställning och stärkt motståndskraft

En resurseffektiv cirkulär ekonomi är motsatsen till dagens slit och släng-ekonomi och vår enda chans att säkra en långsiktigt hållbar utveckling inom planetens gränser. I en resurseffektiv cirkulär ekonomi tillverkas saker för att hålla så länge som möjligt och är designade för att kunna repareras, återbrukas och i slutändan återvinnas. Målet är en minskad material- och energianvändning. I en sådan ekonomi är det självklart att dela, hyra och återbruka. Det som idag ses som avfall utgör istället värdefull råvara för industrin och det är billigare för industrier att använda återvunna material än nyutvunna. Ekonomin präglas av långsamma, slutna materialkretslopp och hög

materialproduktivitet. Arbetstillfällen i utvinningsindustrier har successivt minskat och ersatts med jobb inom återbruk, reparation och återvinning. Genom att kraftigt öka resurseffektiviteten och skala upp cirkulära flöden har vi kunnat minska för Sverige och Europas sårbara beroenden och stärka vår beredskap och motståndskraft.

Avgränsningar för motionen

Den här motionen har tonvikt på förslag för att stimulera omställningen från en linjär till en cirkulär ekonomi. Den innehåller flera förslag som styr mot ökad resurseffektivitet, men omfattar inte all Miljöpartiets politik för ökad resurseffektivitet. Motionen innehåller inte heller förslag som är direkt inriktade på att fasa ut fossila bränslen. Miljöpartiets förslag för fossilfrihet och energieffektivisering respektive ökad transporteffektivitet återfinns bland annat i motion 2023/24:1527 respektive 2024/25:2613.

Sverige ska driva på EU och gå före nationellt

Driv på inom EU för resurstillräcklighet och cirkulär ekonomi

EU är en helt central aktör för att möjliggöra övergången till en cirkulär ekonomi. Genom att utveckla och skräpa gemensamma regelverk kan arbetet med omställningen skalas upp och även trycket på länder utanför EU att göra detsamma öka. Tack vare starka gröna krafter i Europaparlamentet togs flera viktiga steg under mandatperioden 2019–2024, exempelvis genom handlingsplanen för en cirkulär ekonomi som var en del av EU:s gröna giv. Den nya EU-kommissionen har inom ramen för given för ren industri utlovat ett antal rättsakter och åtgärder på området cirkulär ekonomi under innevarande mandatperiod. Under 2026 ska kommissionen presentera en ny akt för cirkulär ekonomi samt ett initiativ inom så kallad grön moms. Miljöpartiet anser att Sverige särskilt ska driva på för att kommande initiativ och förslag fokuserar på resurseffektivitet, minskad totalkonsumtion av primära råvaror, cirkulär design och kemikaliesmarta och giftfria resursflöden.

Sverige ska driva på omställningen genom att gå före nationellt

Parallellt med att driva på för höga ambitioner och kraftfulla styrmedel inom EU bör Sverige arbeta framåtsyftande på nationell nivå. Det ska inte vara Sveriges strategi att avvakta med nationella initiativ i väntan på nya initiativ på EU-nivå. Att Sverige valt att invänta att ett producentansvar för textil införs på EU-nivå istället för att gå före och

införa ett på nationell nivå straffade sig när EU:s krav på separat insamling av textil infördes innan producentansvaret för textilier kommit på plats. På liknande sätt har det straffat Sveriges hållbarhetsarbete att invänta en EU-gemensam CSDDD-lagstiftning istället för att som Tyskland, Frankrike och flera andra länder gå före och utveckla en nationell lagstiftning som i ett senare skede kan anpassas till en eventuell EU-gemensam lagstiftning. CSDDD har blivit uppskjuten och kommer nu att revideras på nytt innan den ens trätt i kraft. Sverige har skjutit på nationella ansträngningar med hänvisning till kommande EU-lagstiftning, som sedan i sin tur skjutits upp eller dragits tillbaka. Att gå före EU är dels ett sätt att driva på EU i önskad riktning och dels ett sätt att se till att vara förberedd för effektiv implementering när EU-regler väl kommit på plats. Att ligga i framkant i såväl policy- som teknikutvecklingen är även ett sätt för ett litet land som Sverige att bidra till en snabbare omställning i andra länder.

Övergripande åtgärder

Mål, samordning och uppföljning

Sätt tydliga mål som styr mot resurseffektivitet och cirkularitet

För att få till stånd en tydlig och effektiv styrning mot ökad resurseffektivitet och cirkulär ekonomi krävs ambitiösa, konkreta och mätbara långsiktiga mål, delmål och strategier. Sverige bör jobba för att gå före och sätta nationella mål samtidigt som man driver på för skärpta mål på EU-nivå.

För att realisera hållbarhetspotentialen i en cirkulär ekonomi krävs att det cirkulära växer på bekostnad av det linjära. Det räcker därför inte med mål om att andelen cirkulär materialanvändning ska öka, utan det krävs även mål om att den totala förbrukningen av primära resurser ska minska.

Finland är precis som Sverige ett land med stor produktion av råvaror, men också en föregångare vad gäller cirkulär ekonomi. De har ett nationellt mål som säger att förbrukningen av primära råvaror för inhemsk konsumtion 2035 inte ska överstiga 2015 års nivå, och att resursproduktiviteten och graden av cirkulär ekonomi för material ska fördubblas före 2035.

Miljöpartiet föreslår att införa ett nationellt mål om att till 2040 uppnå en helt cirkulär resursanvändning samt ett siffersatt mål om att minska förbrukningen av primära råvaror. För att helt uppnå en cirkulär ekonomi behöver allt avfall bli till en

resurs. Vi vill därför även införa en nollvision för avfall. Vidare menar vi att det krävs konkreta mål om ökat återbruk på såväl nationell nivå som EU-nivå.

Mål för att minska de konsumtionsbaserade klimatutsläppen skulle bidra till ökad styrning mot resurseffektivitet och cirkularitet då resursutvinning och klimatutsläpp är tätt sammankopplade. Miljömålsberedningen har i SOU 2022:15 Sveriges globala klimatavtryck tidigare föreslagit att komplettera Sveriges långsiktiga klimatmål med ett mål om nettonollutsläpp från svensk konsumtion år 2045. Ett sådant mål skulle också tydligt styra mot ökad resurseffektivitet och bör beslutas om snarast.

EU:s miljöhandlingsprogram för 2030 anger ett mål om att dubbla andelen cirkulär materialanvändning till 2030, jämfört med 2020. Med nuvarande politik bedöms detta mål inte nås. I EU:s handlingsplan för cirkulär ekonomi finns även skrivningar om att sträva mot att minska materialförbrukningen till inom planetens gränser. Enligt beräkningar för "Overshoot day", den dag som vi anses ha gjort slut på årets hållbara resursanvändning, behöver Sverige minska dagens resursanvändning till en fjärdedel. De utpekade ambitionerna i EU:s handlingsplan går i rätt riktning men brister delvis i konkretion. Inom EU bör Sverige driva på för att hålla fast vid målet om att dubbla andelen cirkulär materialanvändning till 2030 jämfört med 2020 och att komplettera det med högre mål för 2035 och 2040. Sverige bör även agera för att EU ska sätta ett siffersatt mål om att minska den totala användningen av primära råvaror för produktion och konsumtion, med siffersatta delmål på vägen.

Ökad nationell samordning för omställning till cirkulär ekonomi

Samverkan mellan olika aktörer i en värdekedja är helt central för att möjliggöra ökad resurseffektivitet och cirkularitet. Det som är avfall för en industri kan användas som råvara i en annan bransch. Ökad dialog och samverkan mellan olika aktörer, exempelvis producenter och återvinnare, pekas ut som en nyckelåtgärd av såväl IVA och IVL som Delegationen för cirkulär ekonomi. Miljöpartiet vill att staten tar ett större ansvar för ökad dialog och samverkan genom att tillsätta en eller flera nationella samordnare för omställningen till en cirkulär ekonomi. I Boverkets arbete med cirkulär ekonomi i bygg- och fastighetssektorn är det viktigt att Naturvårdsverket involveras i arbetet då olika myndigheter har olika expertis och genom samverkan mellan myndigheterna kan det nationella arbetet få ett större genomslag.

Ta fram en plan för uppföljning

För kunna arbeta systematiskt med uppföljning vill Miljöpartiet ta fram delmål och nyckeltal för de i Sveriges strategi för cirkulär ekonomi sex prioriterade strömmarna (plast, textil, livsmedel, förnybara och biobaserade råvaror, bygg- och fastighetssektorn samt innovationskritiska metaller och mineral). Relevanta myndigheter behöver få uppdrag om att utveckla förbättrad statistik över avfallsströmmar, återbruk och återvinning och kategorisering av verksamheter som ägnar sig åt återanvändning.

Stimulera efterfrågan på återbrukat och återvunnet

Gör återvunnen råvara mer konkurrenskraftig relativt primära råvaror

Idag är primära råvaror i regel billigare än återvunna. Det här är ett grundläggande problem som till stor del beror på att de samhälleliga och miljömässiga kostnaderna för utvinning och avfallshantering av ändliga resurser inte återspeglas i prissättningen av desamma. Dessutom är en cirkulär ekonomi mer arbetsintensiv än en linjär, vilket innebär att fler jobb skapas samtidigt som kostnaden för arbetskraft ökar. För att göra det återvunna mer konkurrenskraftigt gentemot det primära behöver den verkliga samhällskostnaden för utvinning av resurser prissättas enligt principen om att förorenaren betalar, samtidigt som återvunnet material och cirkulära lösningar behöver främjas. Vi vill tillsätta en bred utredning som ser över och ger förslag på hur skattesystemet kan utformas för att styra mot långsiktig hållbarhet och klimatmål. I motionen listar vi även förslag om att utreda och införa skatter på fast fashion och engångsartiklar i form av muggar och livsmedelsbehållare. Förslagen beskrivs i mer detalj under respektive materialavsnitt.

Revidera EU:s momsdirektiv i syfte att gynna resurssnål och cirkulär ekonomi

Nuvarande utformning av EU:s momsdirektiv hindrar skattesänkningar på såväl second hand som ekologisk mat. Miljöpartiet föreslår att Sverige ska verka för en översyn av momsdirektivet i syfte att gynna en resurssnål och cirkulär ekonomi.

Inför kvotplikter – ställ krav på viss andel återvunnen råvara i nyproduktion

Ett sätt att skapa efterfrågan på återvunnen råvara och därmed stimulera investeringar i återvinningskapacitet är att genom lagstiftning ställa krav på lägsta andel återvunnen råvara i nyproduktion. Ett exempel på existerande sådan lagstiftning är EU:s batteriförordningen som föreskriver obligatoriska miniminivåer av återvunnet material

för industribatterier, startbatterier och fordonsbatterier. Miljöpartiet vill skärpa kraven på andelen återvunnet i befintlig lagstiftning samt införa liknande typer av krav på andel återvunnen råvara för flera resurser och sektorer, exempelvis plast, textil och återbrukade material vid renovering och nybyggnation. Nivån på kvotplikter behöver sättas för varje enskilt material för sig och utgå från respektive materials förutsättningar och tillgänglighet, där kravet på andel återvunnet successivt ökar. Kvotplikter för återvunnet material bör kombineras med system för återvinningscertifikat.

Offentlig upphandling som verktyg för att öka efterfrågan på återbruk och återvunnet

Den offentliga upphandlingen i Sverige uppgår till cirka 800 miljarder per år och står för en stor del av Sveriges konsumtionsbaserade klimatutsläpp. Genom att styra mot cirkularitet och klimat- och resurseffektivitet i offentlig upphandling kan efterfrågan på hållbara tjänster och varor skalas upp avsevärt. I dagsläget saknas dock både tillräcklig lagstiftning och resurser i form av tid eller kompetens för att realisera potentialen i offentlig upphandlings bidrag till omställningen till en resurseffektiv cirkulär ekonomi. För att bättre nyttja offentlig upphandling för att främja cirkulär ekonomi vill vi att förslagen i lagrådsremissen En skyldighet att beakta vissa samhällsintressen vid offentlig upphandling samt SOU 2022:15 Sveriges globala klimatavtryck genomförs så snart som möjligt. Utöver det vill vi även ställa krav på resurseffektivitet och cirkularitet. För att stärka kompetensen kring hållbar upphandling hos offentliga aktörer vill vi att staten ska sluta överenskommelser med regioner och kommuner för att öka strategisk upphandling av cirkulära tjänster och produkter. Vi vill även stärka och utveckla Upphandlingsmyndighetens arbete för klimat- och resurssmart upphandling. Även på EU-nivå har förslag om hållbarhetskrav i offentlig upphandling diskuterats. Sverige bör driva på för att sådana minimikrav införs på EU-nivå.

Utökade producentansvar som styr mot cirkularitet

Producentansvaret är ett kraftfullt verktyg för att nå en cirkulär ekonomi och har en stor potential att minska resursanvändningen och begränsa klimat- och miljöpåverkan. Producentansvar innebär att den som sätter en produkt på marknaden görs skyldig att ansvara för att produkten tas omhand även efter användning, antingen genom att ansvara för produkten från “vagga till grav” eller genom att betala en avgift som ska täcka all hantering av produktavfall framåt. På så sätt ökas företagens incitament att redan i design, planering och produktionsfasen se till att avfallet från deras produkter

blir litet och så återanvändnings- eller återvinningsbart som möjligt. Idag omfattas följande produktgrupper av producentansvar i Sverige: ballonger, batterier, bilar, däck, elutrustning, fiskeredskap som innehåller plast, förpackningar, läkemedel, vissa tobaksvaror och filter och våtservetter. Miljöpartiet driver på för att fler produktgrupper ska omfattas av ett producentansvar, exempelvis textil, möbler och madrasser. När det gäller producentansvaret för förpackningar betalar de tillverkande företagen kommunerna för insamling av produkten med en avgift. För ett breddat och utvidgat producentansvar borde fler tillverkare betala för att produkten tas omhand men även att den kan återvinnas på miljöbästa sätt. Vi vill därför se en differentierad avgift baserat på kvalitet och livslängd, reparerbarhet och återvinningsbarhet hos den primära produkten.

Förbud för företag mot att kasta felfria varor

Uppskattningsvis förstörs felfria men returnerade kläder och elektronik till ett värde av 200 miljarder kronor årligen i Europa. Enligt EU:s förordning om ekodesign för hållbara produkter är företag som förstör osålda konsumentprodukter skyldiga att på sin hemsida årligen informera om vilka produkter som förstörts, i vilka volymer samt skälet till att de förstörts. Utöver transparensskyldigheten innehåller förordningen också ett direkt förbud mot förstörelse av kläder, textila accessoarer och skor. Miljöpartiet vill utöka förbudet till att även omfatta fler produkter, och säkerställa att fungerande i varor i första hand återbrukas innan de återvinns.

Lag om offentlig avyttring som styr mot cirkularitet

Det behövs en lag om offentlig avyttring som omfattar såväl stat som kommuner och regioner. Syftet med lagen bör vara att främja såväl ekonomisk effektivitet som resurseffektivitet. För att komma tillrätta med resursslöseri behöver det offentliga fokusera även på restvärden och möjligheter att avyttra inventarier istället för att skicka dem till återvinningscentralen. Statliga myndigheter bör återanvända möbler,it-utrustning och andra större resursflöden och samverka regionalt eller nationellt så att ”resurspoolen” blir tillräckligt stor.

Finansiering- och riskdelning för att skala upp återvinning

Inför Återvinningsklivet - ett investeringsstöd för att skala upp återvinning

Idag saknas till stora delar anläggningar för sortering och återvinning i industriell skala. I sin rapport Resurseffektivitet och cirkulär ekonomi pekar Kungl. Ingenjörsvetenskaps-

akademiens på behov av stora investeringar i returraffinaderi för plast och andra kolbaserade ämnen samt för cellulosabaserade ämnen, i sorteringsanläggningar för textil samt spinning av textiltrådar.

Industriklivet kan användas för så kallade strategiskt viktiga insatser inom industrin som bidrar till klimatomställningen men har i relativt låg grad utnyttjats för att skala upp cirkulära processer. Även Klimatklivet kan användas för vissa typer av cirkulära flöden, men ansökningar prioriteras utifrån största möjliga klimatnytta — inte utifrån ett resursperspektiv. I sin rapport föreslår IVA att det införs ett särskilt investeringsstöd med fokus på att snabbt skala upp cirkulära flöden av resurser, även om dessa inte direkt bidrar till minskade utsläpp inom Sveriges gränser.

Mot bakgrund av ovan och i syfte accelerera arbetet med att skapa cirkulära flöden av resurser vill Miljöpartiet införa ett nytt investeringsstöd — Återvinningsklivet. Stödet ska kunna användas för utgifter kopplade till åtgärder såsom forskning, förstudier och investeringar som bidrar till att öka industrins kapacitet att skapa cirkulära flöden av kritiska metaller och mineral, plast och andra kolbaserade ämnen, cellulosabaserade ämnen samt textil.

Utred ett produktionsstöd för återvinning av särskilt strategiska material

Det är brådskande att skala upp återvinning av olika kritiska och strategiska material av flera skäl. Sveriges beroende av olika råvaror och insatsmedel utgör även en geopolitisk sårbarhet i ett allt oroligare omvärldsläge. Att skala upp återvinning av strategiska material är ett sätt att stärka svensk beredskap och motståndskraft. För att möjliggöra en snabb utbyggnad av återvinningsprocesser vill Miljöpartiet utreda och införa ett tillfälligt produktionsstöd för återvinning av särskilt strategiska material som minskar investeringsrisken för företag.

Utveckla avfallslagstiftning och system för ökad cirkularitet

Avfallslagstiftning och tillsyn

Naturvårdsverket har framhållit att det krävs en bred översyn och utveckling av hela avfallslagstiftningen i syfte att förebygga avfall, öka återanvändningen av produkter, minska avfallsmängderna och öka materialåtervinningen av avfallet. Miljöpartiet föreslår en översyn och utveckling av avfallslagstiftningen utifrån målet om en nollvision för avfall. Vidare behöver avfallstillsynen stärkas. Det finns i dagsläget för många exempel på fusk och bristfällig avfallshantering som i vissa fall har orsakat stora

miljökatastrofer, såsom Think Pink-härvan men också exempelvis stora problem efter otillräckliga kontroller av förorenade massor som använts som marktäckning.

För att kunna följa rätt lagstiftning behöver verksamhetsutövare som genomför återvinningsprocesser bedöma när avfall upphör att vara avfall. Bedömningarna kan antingen göras utifrån de EU-förordningar om End of Waste som gäller för vissa avfallstyper, eller utifrån de generella kriterier som finns i miljöbalken. Idag kan dessa bedömningar skapa problem. Några exempel är i de fall material läggs på deponi i väntan på att mer material ska kunna utvinnas från restavfallet, eller vid materialåtervinning av en produkt bestående av flera material där vissa material kan användas som råvara medan andra ska räknas som avfall. Miljöpartiet föreslår en översyn av definitioner och klassificering av avfall och uppdatera end-of-waste-lagstiftningen så att avfall enklare kan användas som råvara.

Inför pantsystem för fler produkter och en flerårig informationssatsning

Det svenska pantsystemet för burkar och flaskor är mycket framgångsrikt och vi föreslår att införa pantsystem på fler varor och produkter särskilt med fokus på varor med rent materielinnehåll och varor med högt innehåll av kritiska råmaterial.

Trots mångårig sortering och insamling av olika förpackningar är förståelsen för nyttan fortsatt låg och insamlingsgraden för vissa material och förpackningar likaså. Vi föreslår därför en flerårig informationssatsning om insamling och sortering.

Forskning och innovation

Miljöpartiet vill göra en särskild satsning på forskning och innovation kopplat till resurseffektivitet och cirkularitet. Det handlar exempelvis om byggsektorn, transporter, metaller och mineral, biomassa och textilier. Samhället behöver bättre än i dag stödja utveckling och samverkan genom forskning och innovation som leder fram till nya affärsmodeller. Genom innovationer i alternativa material, smart design, cirkulära flöden och nya lösningar på efterfrågesidan kan resurspusslet gå ihop. Det behövs även mer kunskap om miljögifter och exempelvis hur den ökande PFAS-problematiken ska hanteras.

Tillväxtanalys konstaterar i sin rapport ”De ekonomiska förutsättningarna för primär och sekundär metallproduktion” att den sekundära metallproduktionen under perioden 2007–2022 fått betydligt mindre stöd för forskning och innovation än den primära metallproduktionen, både relativt och i absoluta tal, och således missgynnats.

För cirkulär ekonomi är det även en utmaning i att mål och nivåer på traditionella finansiella mått inte är applicerbara på cirkulära affärsmodeller. Det beror på att kassaflödesmönstret ser annorlunda ut. Ingenjörs- och vetenskapsakademin föreslår att det inrättas en ”hubb” för innovation inom finansieringsmodeller där nya standards och mått tas fram så att cirkulära projekts lönsamhetspotential kan bedömas.

Att skapa rätt förutsättningar för en övergång till mer cirkulära affärsmodeller är mycket komplext. Nuvarande regelverk har inte utformats med något gemensamt syfte att gynna cirkularitet. Idag missgynnar inte sällan befintliga regelverk återvunna material. Miljöpartiet vill ge relevant myndighet i uppdrag att ta fram en struktur för regulatoriska sandlådor i syfte att främja utvecklingen av innovativa cirkulära affärsmodeller.

Arbetsmarknadsåtgärder för en cirkulär ekonomi

EU-kommissionen räknar med att den europeiska återbruks- och återvinningsmarknaden kan växa från dess nuvarande värde på 31 miljarder euro till 100 miljarder euro år 2030 och kunna skapa 500 000 nya jobb. Omställningen till en cirkulär ekonomi kräver både satsningar på omställning och utbildning av befintlig arbetskraft och på ny arbetskraft. Det behövs fler yrkesverksamma med bättre kunskap om cirkulära flöden och affärsmodeller, cirkulär design, förebyggande underhåll, specifika materialåtervinningstekniker och deponiåtervinning. Miljöpartiet vill stärka yrkesutbildningen vad gäller återbruk, återvinning, resurseffektivitet och cirkulär ekonomi och ge relevanta aktörer i uppdrag ta fram färdplaner för att kartlägga näringsverksamheter och arbetstillfällen för en cirkulär ekonomi över hela landet.

En långsiktigt grön och cirkulär konsumentpolitik

Miljöpartiet ser att det är avgörande med en miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar konsumtion. Målet för konsumentpolitiken är en trygg och väl fungerande konsumentmarknad och en ekonomiskt och ekologiskt hållbar konsumtion inom planetens gränser där konsumenterna har goda möjligheter att göra medvetna val.

Flera konsumentmarknader är under snabb omvandling, vilket både ger nya möjligheter för konsumenterna och förändrar konsumenternas förutsättningar. Det behövs ett nationellt mål för konsumtionsbaserade utsläpp som följs upp med relevanta åtgärder. Det behövs bättre förutsättningar för att delningsekonomi ska få en större roll i

vårt samhälle. Sverige behöver generellt se över nationella regelverk för att dessa ska bidra till att underlätta för en ökad delningsekonomi och som bärande princip behöver fler sektorer omfattas av ett producentansvar, till exempel textilier. Det behöver införas ett genomgripande förbud mot att förstöra hela och fungerande osålda eller returnerade produkter. Ska samhället tillräckligt snabbt kunna gå i en riktning mot cirkulär ekonomi kommer det att krävas ett antal större regleringar som ger företagen spelreglerna och därmed även förutsättningarna för likvärdig konkurrens på hållbara villkor. Flera viktiga beslut har tagits av EU och det är nu upp till medlemsländerna att implementera dessa.

Det ska vara lätt att göra rätt. En mer hållbar och cirkulär konsumtion ska främjas där miljömässigt bättre produkter blir enklare att välja och billigare att laga. Det behövs även en politik som reglerar bort produkter som är skadliga från marknaden. Konsumentfrågor regleras idag i hög utsträckning på EU-nivå. Sverige behöver ha en stark konsumentpolitik som fungerar tillsammans med EUs konsumentpolitik, och i vissa fall behöver Sverige kunna gå före EU i väntan på en harmoniserad och hållbar konsumentpolitik.

Det behöver bli betydligt enklare för konsumenter att göra informerade val som grundar sig på korrekt och tydlig information från företag och återförsäljare. Det behövs en lag mot greenwashing som skyddar konsumenter från missledande påståenden och falsk marknadsföring. Förutom en stor vinst för konsumenterna ger det en rättvis konkurrens för de företag som faktiskt investerar i hållbarhet. Idag tvingas företag som lagt betydande investeringar på produkter med lägre utsläpp, stärkta anställnings-rättigheter och giftfria produkter utan miljöfarliga kemikalier att konkurrera med företag som endast är gröna i sin kommunikation. För konsumenten är det närmast omöjligt att veta om det man köper faktiskt är bättre för miljön än något annat. Så kan vi inte fortsätta att ha det.

Förläng livslängden på produkter

Miljöpartiet vill motverka ett planerat åldrande, det vill säga där produkten är gjord för att bli oanvändbar i förtid, och så kallad fast-fashion där mode förändras månadsvis och därför inte görs för att hålla längre än så. Istället behöver vi gå mot en konsumentmarknad där produkter är framtagna för att hålla och designade för att kunna repareras och där reservdelar och information finns tillgängligt. Vi vill utreda möjligheten att införa en standard där tillverkare och återförsäljare redovisar förväntad livslängd och förväntad servicekostnad på konsumentprodukter. EU utvecklar utifrån ekodesigndirektivet produktkrav på tillverkare för att främja utveckling av cirkulär

ekonomi. Som en del av detta är det nödvändigt att de vanligaste reservdelarna via återförsäljaren enkelt ska gå att få tag på i de fall en produkt går sönder och att designen på produkten är gjord för att det ska vara möjligt att reparera genom ett ökat krav på demonterbarhet av produkter. Sverige ska även driva på för spårbarhetslösningar för material och produkter genom en hög ambition i fråga om hållbarhet vad gäller EU:s digitala produktpass.

Det behöver bli billigare att reparera produkter

Idag är det i många fall billigare och enklare att köpa nytt jämfört med att underhålla eller reparera redan inköpta saker. Att det är billigare att klicka hem ett par nya jeans från Kina än att laga eller köpa i andrahand är en del av ett systemfel. För att stimulera en cirkulär ekonomi behöver det vara billigare att reparera produkter än vad det är idag. Reparationer och underhåll av produkter minskar åtgången av energi, råvaror och minskar utsläppen jämfört med att köpa nytt. För många finns det även ett personligt värde i en sliten favorittröja, ett par ingångna skor eller en porslinsskål som fått en kantskada. Men kostnaden för reparationerna behöver sänkas för att få fler att välja att laga istället för att köpa nyproducerat. Att införa en sänkt moms på vissa reparationer och underhåll av produkter är därför grundläggande för att stimulera marknaden. Utöver en sänkning av momsen vill Miljöpartiet införa en skattereduktion för att reparera, hyra och sälja vidare konsumentprodukter, det vill säga i likhet med det hyberavdrag (hyra-begagnat-reparation) som föreslås i SOU 2017:22 Från värdekedja till värdecykel –så får Sverige en mer cirkulär ekonomi. Skattereduktionen föreslås uppgå till 50 procent av tjänsternas arbetskostnad.

Utredningen anger att förslaget förväntas leda till i storleksordningen 10 000 nya arbetstillfällen, av vilka en betydande del förväntas gå till utrikes födda personer och andra som i dag står långt ifrån arbetsmarknaden. Förslaget förväntas därför ge positiva effekter för både arbetsmarknad, integration och miljö. Det förslag som finns utrett behöver uppdateras och justeras för god genomförbarhet och träffsäkerhet.

Utvidga garantier och försäkring till delade och cirkulerade produkter

Enligt konsumentköplagen kan konsumenter reklamera en vara om felet fanns redan från början eller att köpet av varan gjordes för mindre än tre år sedan. Reklamationsrätten på nuvarande tre år bör vara mer flexibel och olika produktgrupper kan ha olika tider för reklamationsrätten, baserat på förväntad livslängd. För många produkter är tre år en kort tid, medan det för andra produkter är mer välavvägt. Vi anser

att regeringen därför ska utreda en modell för en flexibel reklamationsrätt utifrån vad som idag är förenligt med EU.

Ytterligare en utmaning för en väl fungerande konsumentpolitik som stödjer en cirkulär ekonomi är att den garantitid som följer med en produkt ska följa produkten och inte vara kopplad till den första ägaren av produkten. Garantier ska följa med varan vid andrahandsköp. Idag kan det visa sig att en garanti inte gäller om någon annan person än den som köpt varan haft den när väl produkten gått sönder. Ansvarsförsäkring gäller inte heller alltid på lånade produkter. På samma sätt behöver ansvarsförsäkringar och garantier även gälla för lånade och delade produkter. Detta är en central fråga för att få ett bra konsumentskydd för en marknad med fler delade produkter eller där varor lånas ut.

Värna lånesystem, second hand och återbruk

En viktig del i en cirkulär ekonomi är att varor lätt kan byta ägare. Många varor behöver vi konsumenter endast under vissa perioder i livet, förutsättningar och behov förändras ständigt. Hela och fungerande produkter behöver varken ligga kvar i byrålådan i onödan eller lättvindigt hamna som avfall. Att kunna lämna in eller sälja en produkt och låta någon annan med större nytta av den kunna köpa den är en enkel och viktig del i den cirkulära ekonomin. Second hand-butiker utgör ett viktigt blodomlopp för den cirkulära ekonomin och det behövs en översyn av momsdirektivet som idag förhindrar en sänkt moms på second hand. Miljöpartiet vill se en sänkt moms på second hand, men som ett första steg behöver momsdirektivet utvecklas. I dag måste näringslivsaktörer betala 25 procents moms när en second hand-produkt - som redan är beskattad - säljs på nytt. Regelverket innebär alltså att second-handvaror blir dubbelbeskattade. Det är en orimlighet som behöver ses över.

Idag kan kommuner som ansvarar för återvinningscentraler göra överenskommelser med företag inom second hand som då kan hämta hela och fullt fungerande varor som istället för att lämnas på återvinning kan cirkuleras tillbaka till marknaden och säljas på nytt. Detta är goda exempel där kommuner underlättar såväl för privatpersoner och företag att kunna lämna in föremål samtidigt som företag inom second hand ges möjlighet att sälja produkter och stärka sin verksamhet och bidra till en cirkulär ekonomi. Miljöpartiet vill att kommuner ska ha krav på att denna möjlighet ska finnas på samtliga återvinningscentraler, om det finns en efterfrågan från marknaden.

Vi vill även öka möjligheterna till att hyra och låna både kläder och prylar. Festkläder, friluftsprylar och verktyg är tydliga exempel på produkter som används

sällan och med fördel skulle kunna lånas eller hyras ut mer frekvent. För att uppnå detta behövs både en kulturförändring och bättre ekonomiska incitament skapas.

E-handeln behöver regleras

E-handel omformar i grunden handel och konsumtion. Idag kan det mesta köpas online hemifrån från närmast vilken del av världen som helst. Det har gett konsumenter helt andra möjligheter till bekväm handel med i närmast obegränsat urval. Detta har naturligtvis såväl positiva som negativa sidor. Vi behöver värna de positiva aspekterna men samtidigt inte blunda för de utmaningar som e-handeln för med sig. Marknaden är idag på flera sätt oreglerad och framförallt hur varor som inte uppfyller krav på produkter inom EU förs in på EU:s inre marknad.

Onlineplattformar ska inte kunna utnyttja luckor i systemet utan måste hållas juridiskt och ekonomiskt ansvariga för sina varor. Den undre gränsen för vad som i dag behöver deklareras vid import på 150 euro till EU ska omedelbart tas bort. EU-kommissionen har lagt förslag på att ta bort tullfriheten för billiga varor och det är viktigt att Sverige ligger på för detta inom EU. För alla produkter som förs ut från olika företag och in på EU:s inre marknad måste det finnas en ansvarig aktör inom unionen. Men när konsumenter själva köper varor från säljare som är baserade på marknadsplatser utanför EU finns sällan en sådan aktör. Teoretiskt sett tar konsumenten då ett eget ansvar för varans säkerhet. I praktiken betyder det att ingen tar ansvar.

Miljöpartiet anser att marknadsplatserna själva ska stå som ansvarig aktör i de fall ingen annan tar ansvar. Det skulle skapa incitament för dessa marknadsplatser att ta produktsäkerheten på allvar. Under 2026 kommer EU:s marknadskontrollförordning att utvärderas och vi ser att det genom denna finns en möjlighet att föra in striktare krav på marknadsplatserna genom att inkludera dem som ”ekonomisk aktör”.

Allt mer komplexa e-handelsmarknader riskerar även att öka konsumenternas informationsunderläge, vilket inte minst kan skada mer utsatta grupper av konsumenter. Vid e-handel finns det ingen personal att ställa frågor till på samma sätt som i en fysisk butik och utformningen av hemsidor och appar gör det svårt att hitta relevant information. Information som dessutom ofta saknas på sidan. När marknaden för konsumenter breddas och blir mer individuell och global genom ökade möjligheter att handla digitalt från alla delar av världen blir valfriheten större, men det kan samtidigt bli svårare att välja rätt.

Det är tydligt att tillräckliga resurser saknas hos Konsumentverket för att följa upp konsumentproblem på den digitala marknaden. Det kan röra sig om allt ifrån rena

bedrägerier till marknadsföring mot barn och äldre, eller svårigheter att komma i kontakt med en ansvarig när något gått fel. Detta arbete behöver förstärkas.

Sammantaget medför e-handelns utmaningar att Miljöpartiet tar initiativet till att införa en task-force om utmaningar kopplat till e-handel. Danmark har redan bjudit in aktörer om e-handel för att identifiera dess utmaningar och föreslå åtgärder. Sverige kan ta efter Danmark och ett svenskt arbete kan påskyndas av att Danmark redan har ett arbete på gång och vi kan ta lärdom från dem. Sverige behöver identifiera vad som är möjligt att göra på nationell nivå och vad Sverige som medlemsland bör driva inom EU.

Förbjud skadliga produkter

Vi vill agera mot de företag som lurar konsumenter att köpa dåliga och hälsoskadliga produkter. Det går inte att utgå ifrån att en enskild konsument ska läsa innehållsförteckningen och avgöra vad som är bra och inte. Det behövs även en stor kunskap för att på riktigt kunna bedöma varor och vara den medvetna konsumenten som många i sin vardag kämpar med att vara. Men det är svårt att vara konsument idag. Det behövs ett ökat arbete både nationellt och inom EU för kemikaliesmarta och giftfria varor och produkter. Vi anser också att det skulle behöva utredas om det finns material och produkter som bör förbjudas baserat på att sammansättningen omöjliggör återvinning. För att öka kunskapen i denna fråga behöver både kemikalielagstiftningen och gränsvärden uppdateras i enlighet med forskningen, samt att tullen och andra aktörer som kontrollerar produkter på EU:s inre marknad får resurser för detta.

PFAS betraktas som några av världens mest problematiska kemikalier som vi skyndsamt behöver agera mot. EU är på gång med ett förbud mot PFAS, men detta riskerar att ta tid. Vi vill se ett brett förbud för PFAS inom EU. Sverige behöver också i likhet med till exempel Danmark och Frankrike gå före och börja förbjuda PFAS i vissa produkter och sedan successivt utöka detta. Danmark har redan sedan 2020 ett förbud för PFAS i kontaktmaterial med livsmedel och fler grupper införs från 2026. Även Frankrike har nyligen beslutat om förbud för vissa produktgrupper. Det visar att vi som enskilt medlemsland kan gå före och börja införa förbud på vissa produktgrupper. Kontaktmaterial med livsmedel vore precis som förbudet i Danmark en rimlig och viktig början, liksom att man som i Frankrike förbjuder PFAS i kosmetiska produkter.

PFAS är på väg att förbjudas i leksaker inom EU, men övergångsregler på 54 månader gör att leksaker som kan innehålla PFAS kommer att fortsätta säljas under lång tid framöver. Miljöpartiet anser att övergångsreglerna behöver kortas och att detta skyndsamt behöver utredas.

Obligatorisk märkning av PFAS-produkter

Det behövs även en obligatorisk märkning av PFAS-produkter till konsumenter. Idag är märkningen och information ofta vilseledande. Det finns tusentals PFAS-ämnen i omlopp, men enbart några få är förbjudna, däribland PFOA. Detta leder till att flera företag väljer att marknadsföra sina produkter som "PFOA-fritt", men att produkten i själva verket innehåller andra PFAS-ämnen. Miljöpartiet anser att detta är att vilseleda konsumenter som faktiskt försöker göra aktiva val.

Konsumentverket har tidigare hanterat ett ärende rörande vilseledande marknadsföring kring just PFAS, men valde att inte starta en tillsyn. Tvärtemot detta beslut har den danska tillsynsmyndigheten slagit fast att det i Danmark är vilseledande att marknadsföra en produkt med argumentet att den inte innehåller ett visst förbjudet PFAS-ämne om det förekommer andra PFAS-ämnen i produkten. Miljöpartiet vill att Konsumentverket på nytt ser över frågan om att starta en tillsyn.

Tills dess att ett förbud mot PFAS finns så vill vi att en fond inrättas där aktörer som fortfarande sätter nya PFAS-kemikalier på marknaden bidrar till att finansiera konsekvenserna av PFAS i vår omgivning. Det är viktigt att kostnaden för PFAS-föroreningar och förgiftningar hamnar på den som sätter ämnena på marknaden i enlighet med principen om att förorenaren betalar. Då behöver prissättningen av PFAS återspegla samhällets totala kostnad, vilken kan bli hög.

Genomför en översyn av Miljömärkningar

Fler produkter behöver få en tydligare tredjepartscertifierad märkning för att underlätta för konsumenter och ett tydligt regelverk för vad som faktiskt är klimatkompenserat. Bra Miljöval, EU-Ecolabel, Fairtrade, KRAV, MSC, Svanen och TCO Certified representerar de mest omfattande certifieringar och märkningar för miljömässig och social hållbarhet i Sverige. Samtliga är oberoende tredjepartscertifieringar vilket är avgörande för en hög tillförlitlighet till att produkten lever upp till kraven och att märkningen får förtroende hos konsumenterna.

Det finns dock flera andra märkningar som inte är tredjepartscertifierade och som skapar en stor och oöverblickbar flora av märkningar som medvetet eller omedvetet riskerar att vilseleda konsumenter till att handla produkter som inte alltid lever upp till de krav som konsumenten faktiskt ställer. Därför bör kravet på oberoende tredjepartscertifiering vara grundläggande krav för alla miljömärkningar som används i marknadsföringssyfte i enlighet med EU-direktivet om greenwashing som nu tas fram. Ytterligare ett dilemma i de olika märkningar som finns är att EU:s CE-märkning saknar

tillsyn och det finns företag som inte uppfyller kraven för CE-märkningen, men som ändå väljer att märka sina produkter med CE-märkningen. Även om det i dag finns lagstiftning för vad som får säljas på EU:s inre marknad, är det i praktiken lätt att komma undan för oseriösa företag. Det drabbar enskilda konsumenter som utsätts för alltifrån giftiga kemikalier till farliga leksaker och straffar de företag som tar sitt ansvar och följer våra gemensamma regler. Detta förstärker de problem som finns med märkningar inom konsumentmarknaden. Det behövs en översyn av de krav på information som finns på förpackningar där enbart tredjepartscertifierade märkningar tillåts.

Prioriterade strömmar

Plast

Fossila material utgör idag råvara för den absoluta merparten av all plast som produceras i världen. Klimatutsläppen från plast uppgår i dag till omkring 4 procent av världens samlade utsläpp och då är hela plastens livscykel inräknad från produktion till användning och avfallshantering. I Sverige ökar andelen fossila utsläpp från fjärrvärmesektorn från just förbränning av plast. Framöver räknar industrin med att plastanvändningen kan stiga, vilket innebär att även utsläppen stiger, om inte fler åtgärder sätts in. Frågan om plastnedskräpning och den stora mängden plast i våra hav, tillsammans med problematiken med mikroplast är två andra viktiga frågor som ytterligare understryker vikten av att ställa om vår plastanvändning. Plast är på många sätt ett användbart material, men också mycket problematiskt. Plast består ofta av kemikalier som är farliga för människor och miljö, och på sikt bryts plast ned i mikroplaster som sprids i miljön. Plastskräp och mikroplaster medför svåra konsekvenser för både djur och människor och hela ekosystem.

Minskad plastanvändning

Många åtgärder som föreslås för att minska utsläppen längs hela plastens livscykel tar tid innan de kan ge effekt. Plastens miljöpåverkan måste minskas här och nu. Efterfrågan på och användningen av plast måste därför minska och återvinningen av plast måste öka. Att utsläppsintensiteten hos plastmaterial många gånger kan vara lägre än för andra konventionella material räcker inte som argument för fortsatt eller ökad användning av plast. Plastanvändningen måste minska i absoluta mått.

EU parlamentet har antagit en plaststrategi som blanda annat ställer ökande krav på återvinning men som också förbjuder vissa plastförpackningar. År 2030 kommer vissa engångsförpackningar i plast förbjudas inom EU, inklusive plastförpackningar för mat och dryck på restauranger. Vi anser att Sverige ska gå före med att införa dessa åtgärder redan nu. Även plastpåseskatten har stått modell för hur man kan minska plastanvändningen i vårt samhälle. Vi vill se en utredning av effekterna av den införda skatten och de långsiktiga effekterna efter att skatten togs bort.

Lätt att göra rätt

Plast är dock i vissa fall ett material som har överlägsna egenskaper jämfört med andra material. I de fall plast är att föredra är det viktigt att plast inte tillverkas av jungfrulig fossil olja utan att man använder sig av återvunna eller biobaserade alternativ, och att den plast som nytillverkas går att återvinna. Producentansvar för plastprodukter och utökade pantsystem är viktiga verktyg för att öka producenternas incitament för att öka återvinningsbarheten.

Kommunerna bör tillsammans med avfallsföretagen också ta ett större ansvar för att skapa beteendeförändringar på individnivå för att åstadkomma en ökad utsortering av plast. Att underlätta för konsumenterna att återvinna plast skulle minska efterfrågan på jungfrulig plast och minska klimatavtrycken. Ett aktivt åtgärdsarbete krävs. I dagsläget lämnas en stor del av plastavfallet inte till återvinning utan kastas i hushållssoporna. Med förbud mot onödiga plastprodukter, enklare återvinning, märkning, klarare regler för vad plaster får innehålla, förbud mot farliga ämnen och krav på återvunnen råvara vid plasttillverkning så kan vi minska plastavfallet i samhället.

Tillverkning av plast som går att återvinna

Parallellt med att man ökar den cirkulära användningen av plast behövs ett arbete för att den plast som tillverkas görs utan skadliga ämnen eller ämnen som av andra skäl försvårar återvinning och återanvändning. Då kemisk återvinning av plast är både kostsam och energikrävande är det av stor vikt att den plast som tillverkas är möjlig att återbruka eller återvinna på ett enkelt sätt. Återvinning försvåras inte bara av skadliga kemikalier utan också av att många olika material blandas i samma produkt, vilket påtagligt försvårar sortering, något som behöver ses över. Vi anser därför också att plastmaterial behöver en tydligare märkning där det framgår vad en förpackning är tillverkad av och hur den ska sorteras. Vidare krävs att kemiska ämnen som försvårar plaståtervinning fasas ut.

Ta fram en strategi för att fasa ut plats från avfallsförbränningen
Då den största andelen fossila utsläpp från Sveriges fjärrvärmeverk idag kommer från förbränning av plast behöver plasten fasas ut som bränsle för uppvärmning. På sikt behöver plasten helt fasas ut från fjärrvärmesektorn. På sikt finns fortsatt plastmaterial som idag inte går att återvinna såsom vissa medicinska produkter, hygienprodukter eller äldre plast med höga halter skadliga kemikalier. Sverige behöver därför ta fram en strategi för hur en utfasning av plast från fjärrvärmesektorn ska genomföras och i den även utreda hur kemisk återvinning av plast, där plasten bryts ned i sina beståndsdelar och föroreningar kan avlägsnas, skulle kunna användas framåt.

Pantsystem
Det pantsystem som idag finns för dryckesflaskor i plast och metall har visat sig mycket effektivt och vi anser att man borde utreda om pantsystem för fler plastprodukter skulle kunna införas, exempelvis för byggplast eller plastburkar för livsmedel. Att skapa slutna system för vissa produkter kan också minska problemen med att det finns olämpliga kemikalier i viss plast som exempelvis inte får komma i kontakt med livsmedel.

Ett globalt plastavtal
Plastproblematiken är global och behöver hanteras i ett internationellt perspektiv. Vi vill därför att Sverige ska vara aktivt pådrivande för ett bindande globalt plastavtal som bland annat styr mot plastföroreningar och en cirkulär plastanvändning. Genom detta kan man också öka möjligheterna för framtagandet av globala standarder för cirkulära och giftfria plastprodukter och bättre material.

Textil
I dag kan den billiga t-shirten som klickas hem på några sekunder utgöra en direkt hälsofara. Bakom den billiga prislappen finns textilarbetare som tvingas arbeta under inhumana arbetsförhållanden, olagliga halter av kemikalier i kläderna närmast kroppen, sopberg som växer av en fast-fashion-industri som fortsätter att sätta enorma volymer produkter på marknaden med låg kvalitet med gigantiska klimatutsläpp som följd.

Miljöpartiet har i flera år arbetat för att anta EU-lagstiftning med bindande mål för att minska textilsektorns klimat och miljöpåverkan och begränsa den enorma överproduktionen av textilier. Tack vare ett dedikerat arbete har vi ett antal lagstiftningar som nu är på väg att implementeras, inte bara i Sverige utan hela EU. Från

Ekodesigndirektivet som ställer krav på miljö, klimat och cirkularitet på produktionen av textilier, till det nya avfallsdirektivet som innebär att producenter av ohållbara plagg är med och betalar för den avfallshantering som de ger upphov till.

Vägen till en hållbar textilindustri kräver ett helhetsgrepp från bomullsfälten, fabrikerna, transporterna till avfallshanteringen med åtgärder såväl på nationell som på EU-nivå. Beslut skulle i grunden behöva införas på global nivå. Genom att företagen tvingas betala för sina avfall genom ett utökat producentansvar ökar incitamenten att redan i design, planering och produktionsfasen se till att avfallen från deras textilier blir få och återanvändningsbara i så hög utsträckning som möjligt. Detta innebär att producenter är med och betalar för avfallshanteringen genom en avgift på nyproducerade kläder beroende på hur hållbara produkterna är. Miljöpartiet driver på för att införa ett producentansvar för textilproducenter där avgiften är eko-modulerad och baserad på såväl plaggets hållbarhet och volymerna textil som producenten sätter på den inre marknaden för att motverka fast-fashion.

Idag ska textil samlas in separat. Syftet är att textil ska kunna återvinnas, men det finns få strukturer för att hantera en kraftigt ökad mängd insamlad textil och efterfrågan på textilavfall är fortsatt låg. Miljöpartiet vill därför införa en kvotplikt på textil med krav på 20 procent återvunnet material i all nyproducerad textil till 2035. Detta är ett konkret förslag för att insamlad textil faktiskt ska återvinnas och återanvändas. Vi ser även ett stort behov av satsningar på samarbeten runt innovation om cirkulär textilanvändning mellan avfallsbolag, industri och forskning och tillkännager detta för regeringen.

Ett utökat producentansvar för textil och producentansvarsavgift

I enlighet med EU:s uppdaterade avfallsdirektiv bör Sverige omgående upprätta ett ökat producentansvar (EPR) för textilier och skor. EPR-avgiften bör vara eko-modulerad och baserad på plaggets hållbarhet, volymerna textil som producenten sätter på den inre marknaden, samt frekvensen av nya kollektioner, för att motverka fast-fashion. Avgiften bör användas för att täcka kostnaden för insamling, sortering, återbruk och återvinning av textilier samt användas för att subventionera reparation och underhåll av textilier, Ett ambitiöst EPR-system ökar incitamenten för producenter att redan i design, planering och produktionsfasen se till att avfallen från deras textilier blir få och återanvändningsbara i så hög utsträckning som möjligt.

Ett bättre insamlingssystem för textil

Sedan den 1 januari 2025 då det blev obligatoriskt att inom EU att samla in textil separat har mängderna textilavfall till både secondhand-aktörer och till återvinningscentraler ökat kraftigt. För den som vill göra sig av med sin textil är det dock i många fall fortsatt svårt att veta hur man ska sortera och vart man ska lämna sin textil för att den ska kunna göra nytta. Vi anser att infrastrukturen för och information om textilinsamling behöver förbättras, samt att secondhand-aktörer som tvingats hantera det ökade avfallet bör kompenseras. Ett väl utformat EPR-system kan både bidra till att finansiera avfallshanteringen av textilier samt minska mängden textilavfall. Vidare måste efterfrågan på secondhand textilier stimuleras, både genom krav på utökad inblandning av använt material i nyproduktion, men också genom, sänkt moms på second hand.

Ökade incitament och styrmedel för lånegarderober, ökad reparerbarhet och remake

80 procent av textiliers totala klimatpåverkan uppstår i produktionsfasen vilket innebär att den viktigaste åtgärden för miljö och klimat är att textilierna har en lång livslängd. Därför är det också viktigt att textilen går att laga eller att sys om. Därför behövs också fler incitament för att styra vår textilproduktion och användning mot nya modeller där exempelvis kläder och skor kan användas längre och av fler. Vi vill därför verka för en skyndsam och ambitiös implementering av EU:s Eco-designreglering, för att säkerställa att produkter designas för att hålla länge samt enkelt ska kunna repareras.

Definition av en hållbar och cirkulär textil och krav på märkning

Textil kan tillverkas både av naturliga fibrer som bomull och lin, av biobaserad massa som trä och bambu eller av fossila material eller av blandfibrer som av olika skäl kan ställa till problem vid materialåtervinning. För att kunna styra mot en mer hållbar och cirkulär textilanvändning och för att underlätta för både producenter, konsumenter och upphandlare vill vi se en tydligare definition av vad som ska räknas som hållbara och cirkulära textilier. För att underlätta materialåtervinning behöver spårbarheten öka för all textil. Innan den digitala spårbarheten och produktpass är fullt utvecklad vill vi se en tydligare och bättre fysisk märkning av textil för att fiberinnehåll lättare ska kunna avgöras. Både en definition av hållbar textil och en tydlig textilmärkning gynnas av en harmonisering inom EU, något som vi anser att Sverige ska driva på för.

Åtgärder och styrmedel som främjar hållbara textilier

För att ställa om en hel textilsektor mot ökad hållbarhet behövs olika typer av styrmedel, från upphandlingskrav till kvotplikter för återvunnen textilfiber till informationskampanjer och utbildningar om hållbar textil. Mycket arbete är redan gjort men vi vill tillsätta en utredning för att ta fram styrmedel för en mer hållbar textilindustri.

Samarbeten runt innovation om cirkulär textilanvändning och produktion

Idag ligger ansvaret för textil utspritt över många sektorer och beroende på var och hur textil samlas in hamnar den i många olika materialströmmar. Genom ökat samarbete mellan producenter, kommuner, forskningsinstitut och högskolor kan mer insamlat material komma till rätt användning och forskning och utveckling runt textil kan få ökad styrfart. Vi vill underlätta för fler samarbeten med målet om en mer hållbar textilåtervinning genom exempelvis kunskapsstöd och sökbara utvecklingsmedel.

Skärpta krav på onlineplattformar

Idag köps en stor mängd kläder via onlineplattformsföretag med billiga varor från länder utanför Europa. Det har visat sig att både leksaker och textil med högt innehåll av kemikalier som är förbjudna i Sverige förekommer i produkter från dessa plattformar. Ibland i halter som är direkt skadliga för konsumenten. I dagsläget kan företagen komma runt lagstiftning när varor skickas i paket med ett värde under 150 euro.

Vi vill att lagstiftning behöver ses över så att onlineplattformar inte ska kunna utnyttja luckor i systemet utan måste hållas juridiskt och ekonomiskt ansvariga för sina varor

En task-force om utmaningar kopplat till e-handel

E-handeln växer, men omgärdas av ett antal problem, som både kan skada konsumenten men också förhindra att varor och produkter kan tas omhand i cirkulära system. Vi vill att regeringen tillsätter en grupp som kan arbeta för att reducera problemen som uppkommer med otillräckligt reglerad e-handel.

Tydlig styrning bort från fast fashion

För att ställa om till en mer hållbar och klimatsmart textilindustri behövs en tydlig styrning bort från fast fashion-industrin där kläder och nytt mode med kort hållbarhet och sämre kvaliteter lanseras månadsvis. Då behövs en tydlig definition av fast fashion

och vad det är som vi vill undvika. I Frankrike finns ett långt gånget lagförslag att inspireras av. Vi föreslår att Sverige tar fram en definition av och utreder en skatt på fast fashion samt driver på för detsamma på EU-nivå.

Livsmedel

Livsmedelsproduktion har stor påverkan på klimat, vattenförsörjning, biologisk mångfald och andra planetära gränser. Matsvinnet i livsmedelssektorn är omfattande och innebär ett enormt slöseri med resurser. Samtidigt finns stor potential att öka resurseffektiviteten och cirkuleringen genom att minska och ta tillvara avfall och sluta kretslopp på lokal nivå.

Skärp svenskt mål om minskat matsvinn

På global nivå finns genom FN:s hållbarhetsmål ett mål om att till 2030 halvera det globala matsvinnet per person i butik och konsumentledet och att minska matsvinnet längs hela livsmedelskedjan, även förlust efter skörd. I Sverige uppstår cirka 75 procent av matsvinnet i konsumentledet.

Sverige har ett nationellt etappmål om att minska mängden livsmedelsavfall per person med 20 procent till 2025 jämfört med 2020. Detta etappmål är inte på väg att nås. Den senaste statistiken från Naturvårdsverket visar att varken den totala mängden livsmedelsavfall eller livsmedelsavfall per person har minskat sedan 2020, utan ligger kvar på ungefär samma nivå.

Miljöpartiet föreslår att etappmålet för 2025 följs upp med ett skärpt mål om att halvera matsvinnet per person till 2030, jämfört med 2020. Ett sådant mål är i linje med FN:s hållbarhetsmål. Livsmedelsverket bör få i uppdrag att tillsammans med relevanta myndigheter ta fram en tidsatt handlingsplan med konkreta åtgärder för att målet ska kunna nås. Vidare föreslår vi att öka utbildningsinsatser till personal i storkök och restauranger om metoder för att minska matsvinn.

Förbjud butiker att slänga ätbar mat och stöd sociala matbutiker

Ett verktyg för att nå målet om halverat matavfall till 2030 är att förbjuda matbutiker att slänga ätbar mat. Sedan 2016 har Frankrike lagstiftning som gör det olagligt för butiker att slänga mat som fortfarande är ätbar. Det innebär att butikerna kan straffas med böter om lagstiftningen inte följs. Sedan lagen infördes i Frankrike har matsvinnet minskat substantiellt enligt EEA. Miljöpartiet föreslår att Sverige inför en liknande lagstiftning

om förbud för butiker att slänga ätbar mat. Vidare föreslår vi att stödja sociala matbutiker där exempelvis matvaror med kort datum kan säljas till rabatterade priser.

Bättre information om bäst-före datum och sista-förbrukningsdag

Idag slängs ofta mat helt i onödan eftersom många konsumenter tror att maten är skadlig att äta efter bäst före-datum. Det finns en stor kunskapslucka kring vad datummärkning innebär. Märkning med bäst-före - ofta bra efter har visat bidra till bättre förståelse och minskat matsvinn. Därför föreslår vi att livsmedelsbranschen får tydligare krav på sig att informera om livsmedlets hållbarhet.

Ta tillvara matavfall för att producera biogas och växtnäring

Det finns en stor potential att förbättra hanteringen av matavfall genom att det sorteras ut separat från övrigt avfall och behandlas genom rötning eller kompostering för att utvinna växtnäring och biogas.

Sverige har tidigare haft ett nationellt mål om att senast år 2023 återvinna 75 procent av matavfallet från hushåll, storkök, butiker och restauranger så att både energi och näringsämnena tas tillvara. År 2023 låg andelen på 43 procent, det vill säga långt ifrån målet. Vi föreslår att målet skärps och flyttas fram till 2030 samt kompletteras med en handlingsplan för att målet ska nås.

Miljöpartiet har flera förslag för att gynna biogasproduktion och därmed öka incitamenten för insamling av matavfall, däribland att införa ett produktionsmål om 10 TWh biogas till 2030, att höja anslaget till Klimatklivet samt stimulera efterfrågan på biogas genom exempelvis stöd för konvertering av fossilbilar till biogasdrift och investeringsstöd för grön baskraft vilket innefattar gasturbiner drivna på biogas.

Slut kretsloppen i jordbruket på lokal nivå

Det finns en stor potential att öka cirkulariteten i det svenska jordbruket genom att minska användningen av bekämpningsmedel, handelsgödsel och fossila drivmedel och istället sluta kretslopp för energi och näringsämnen på gårdsnivå eller lokal nivå. Genom att ta tillvara gödsel, skörderester och vall för produktion av energi och växtnäring kan användningen av fossila bränslen och handelsgödsel minska. Miljöpartiet föreslår att på nytt införa stöd för vallodling och öka stöden för exempelvis gödselhantering och biogasproduktion genom Klimatklivet.

Ett sätt att verka för ökad cirkularitet i det svenska jordbruket är att främja ekologisk produktion. I ekologiska produktionen används i första hand gödsel och annan

växtnäring från djur och växter på den egna gården. Även så kallad gröngödsling, det vill säga odling av kvävefixerande grödor som klöver eller olika slags baljväxter, används för att öka markens bördighet. Dessa metoder minskar behovet av konstgödsel, som är en ändlig insatsvara med stor klimatpåverkan. Miljöpartiet vill främja ekologisk produktion genom att verka för en ändring i EU:s momsdirektiv så att momsen på ekologisk mat kan sänkas. Vi vill även öka stödnivåerna till ekologisk produktion samt verka för att öka andelen ekologisk upphandling.

Ett mål för användningen av återvunna näringsämnen i jordbruket

Fosfor är en ändlig produkt och import av fosfor och konstgödsel sker idag från ett litet antal länder vilket gör jordbruket sårbart. Större användning av biogödsel minskar importberoendet av fossilbaserad konstgödsel och stärker beredskapen i den svenska livsmedelsförsörjningen. Dessutom, då biogödsel ofta blir en restprodukt från biogastillverkning kan en ökad användning av biogödsel samtidigt göra biogasproduktionen mer lönsam. För att bättre styra mot en ökad användning av biogödsel vill vi att mål för detta ska tas fram.

Nya styrmedel för giftfritt och cirkulerat gödsel inom jordbruket

För att målen om ökad användning av biogödsel ska kunna uppnås behövs en utredning om vilka styrmedel som behövs för att målen ska kunna uppnås.

Utred en skatt på mineralgödsel

Skatt på mineralgödsel har både införts, slopats, och debatterats under många år. En studie från Lunds universitet från 2015 visar att en låg kväveskatt kan vara en kostnadseffektiv metod för att minska kväveutsläpp från jordbruket. En skatt på mineralgödsel skulle därmed kunna både minska läckage av näringsämnen från jordbruket och göra biogödsel mer konkurrenskraftigt. Vi vill därför att en skatt på mineralgödsel utreds.

Kvotplikt för återvunnen fosfor och kväve i gödningsmedel

För att öka efterfrågan på återvunnen råvara vill vi införa en kvotplikt för återvunnen fosfor och kväve i gödningsmedel.

Krav på att återvinna fosfor ur avloppsslam

Avloppsslam innehåller höga halter fosfor, som skulle kunna tas tillvara på bättre sätt än idag då krav saknas på att fosfor i slam ska återanvändas. Detta har lett till att slam, med hög halt av både kväve och fosfor har kunnat läggas på deponi eller användas som gruvtäckning. Vi anser att krav på återvinning av fosfor från större avloppsanläggningar behöver införas, liknande de krav som införts i Tyskland, och samtidigt villkoras med ett omställningsstöd till berörda VA-anläggningar för att minska kostnaderna för VA-kollektivet. Det finns idag lagstiftning som sätter gränser för vad återvunnen fosfor från avloppsslam får användas till. Vi anser att det ska vara renheten och kvaliteten på fosfor som ska avgöra dess användning, inte ursprunget och vill därför att Sverige ska driva på för att lagstiftningen ska uppdateras för att kunna appliceras på nya reningstekniker. Detta gäller exempelvis bilagan om fosfor i EU:s förordning om foder. Vidare föreslår vi att särskilt satsa på forskning och utveckling av fosforutvinning från VA-system och fjärrvärmeverk.

Förnybara och biobaserade råvaror

Skogsråvara är en begränsad resurs som behöver användas klokt i klimatomställningen. För att få ner den totala efterfrågan på skogsråvara i energisystemet behöver vi exempelvis både energieffektivisering och transporteffektivisering tillsammans med elektrifiering. Vi behöver använda biobränslen där nyttan är som störst och alternativ saknas. För att öka skogen och skogsbrukets klimatnytta behöver en större del av det vi bygger byggas i trä och en större andel av biomassa användas för långlivade produkter. Vi behöver också utveckla mer återbruk av byggmaterial i trä. En viktig del för att få resurspusslet att gå ihop är att både minska användningen och att öka cirkuleringen av papper och kartong.

Tydliggör hållbar bioråvara från jordbruks- och skogssektorn

Sverige har goda förutsättningar för att använda bioråvara för både energiproduktion och produkter. Råvarorna, oavsett om det gäller olika typer av biomassa, reströmmar, avloppsrester eller avfall finns det begränsningar, inte minst i hur vi kan få fram ny bioråvara med fortsatt god biologisk mångfald, god miljö och välbehållna ekosystemtjänster från naturen. Därför är det viktigt med en politisk tydlighet och långsiktighet, inte minst om vad som på sikt kommer att ses som en långsiktigt hållbar

råvara. Det är därför viktigt att tydliggöra, inte minst på EU-nivå, vad vi idag räknar som en hållbar bioråvara och vilka krav som behöver ställas utifrån detta.

Styrning av skogsråvara från kortlivade produkter till mer långlivade

För en mer hållbar användning av vår skog behöver skogen stå längre men vi behöver också se till att mer av produkterna från skogen blir kvar som träprodukt, som trähus eller möbler istället för att den bränns upp eller bryts ned som exempelvis papper. Detta kan ske genom en ökad produktion av träprodukter, genom att en större andel av inhemsk träråvara blir långlivade träprodukter istället för kortlivade samt genom att träprodukterna används på ett sätt som möjliggör ökad livslängd, återanvändning eller återvinning. För att styra om behövs både ekonomiska incitament men också en politisk vilja och stöd och rådgivning till skogsägare och näringsliv.

En nationell samordnare och stöd till en trävarubransch med långlivade träprodukter

För att styra mot mer långlivade skogsprodukter föreslog Miljömålsberedningen 2025 att regeringen skulle tillsätta en nationell samordnare och stöd till aktörer på marknaden som bygger upp en trävarubransch med långlivade träprodukter av lövträ i takt med att lövträden ökar i skogsbrukssektorn, ett förslag som vi anser ska tas omhand skyndsamt.

Minskad resursanvändning från transport- och leveransförpackningar

Ökad konsumtion och en stor ökning av online-shopping ger oss ökande volymer av transport- och leveransförpackningar. Vi vill utreda hur detta resursslöseri och resursanvändningen av denna typ av förpackningar kan minska.

Stärkt och förbättrad insamling av papper och olika typer av kartong

Insamling och återvinning av pappersprodukter såsom papper, tidningar och kartonger har stor återvinningspotential som behöver öka. Samtidigt kan laminerad kartong och kladdiga förpackningar försvåra återvinning. Det behövs därför en översyn av informationen runt insamling och ett förbättrat insamlingssystem och mer kapacitet för att få ökad miljönytta och rena flöden i de pappersprodukter som samlas in.

Minska vissa engångsartiklar genom skärpt lagstiftning och skatt

Vissa engångsartiklar i plast har förbjudits och fler åtgärder kommer att införas framåt. Detta leder till en förskjutning till engångsmaterial i papper eller trä, något som i vissa fall är onödigt och leder till ett resursslöseri, exempelvis när engångsartiklar i papper

eller trä används på restaurang där flergångsalternativ är ett mer resurssmart alternativ. Vi vill därför se ett förbud mot engångsartiklar som tallrikar, bestick och muggar när man äter på plats i en restaurang. Vi vill se ett liknande förbud som ovan för exempelvis engångsmuggar på publika evenemang som konserter, festivaler och sportevenemang, något som redan införts i bland annat Paris och i Estland. För att omställning från engångsartiklar till flergångartiklar som behöver köpas in och diskas inte ska bli kostsam vill vi använda en del av de nedskräpningsavgifter som införts som stöd för att ställa om.

För att ytterligare begränsa mängden engångsartiklar vill vi förbättra implementeringen av EU-lagstiftningen som anger att aktörer måste erbjuda mat och dryck i återanvändningsbara lådor och muggar. Vi föreslår även att införa en miljöskatt på engångsartiklar i form av muggar och livsmedelsbehållare enligt förslaget i SOU 2020:48. Dessa förslag har även bäring på materialströmmen plast.

Produktionsstöd för avancerade biodrivmedel

Avancerade biodrivmedel och elektrobränslen som tillverkas av vätgas och infångad biogen koldioxid kommer båda att fylla viktiga funktioner i framtidens transportsystem och energisystem. Vi vill införa ett nytt produktionsstöd för elektrobränslen och avancerade biodrivmedel för att stimulera produktionen av hållbara biodrivmedel.

Nationella produktionsmål för biogasproduktion

Sverige har stor potential för att öka produktionen av biogas, och efterfrågan på biogas, både som drivmedel men även till industrin är stor. För att ge starkare politisk styrning och en långsiktighet för biogasproducenter vill vi se ett nationellt mål för biogasproduktionen om 10 TWh till år 2030 och att ett ytterligare mål sätts för år 2040.

En nationell åtgärdsplan för att minska metanläckage

Metan är en potent växthusgas som när den förbränns, exempelvis vid användning som drivgas, omvandlas till koldioxid som i sig är en ”mildare” växthusgas. Metanläckage bidrar till en ökad växthuseffekt och läckage sker från ledningsnät, avloppsanläggningar och jordbruk. För att minska läckage och även kunna ta tillvara mer tillgänglig metan till biogastillverkning vill vi se en nationell åtgärdsplan för att minska metanläckage från olika produktionsanläggningar och ledningsnät.

Användning av trädgårdsavfall och parkavfall i en bioekonomi

Enligt EU:s avfallsdirektiv ska bioavfall, inklusive trädgårdsavfall och parkavfall samlas in. Avfall från trädgårdar och parker används ofta som bränsle till fjärrvärmeverk men det kan också finnas möjligheter för andra användningsområden, allt ifrån kompostering och produktion av biogödsel till biokolstillverkning. Då mycket av trädgårdsavfallet i dagsläget eldas upp vill vi tillsätta en utredning om hur trädgårds- och parkavfall kan komma till bästa nytta i en framtida bioekonomi.

En nationell strategi för produktion och användning av biokol

Biokol bildas när organiskt material förbränns i avsaknad av syre, så kallad pyrolys, och är en av de tekniker som har föreslagits för koldioxidinfångning och lagring då biokol är en mer stabil produkt än de biomaterial som det bildas ifrån. Biokol har också många fördelar när det exempelvis används inom odling då biokolet både kan hålla fukt och näring, verka som ett filter för föroreningar och ger en lucker jord. På flera håll i världen pågår försöksverksamhet för produktion och användning av biokol, inte minst för att användas som en del av att åstadkomma negativa klimatutsläpp. För att skala upp Sveriges bidrag till arbetet med biokol vill vi att det tas fram en nationell strategi för småskalig och storskalig produktion av biokol.

Ersättning av torv med andra biobaserade produkter

Torv har blivit en viktig ingrediens i många jordblandningar för odling, men då torv innehåller stora mängder kol som kan frisättas när torven bryts, dikas eller skadas så har dess utvinning stora negativa konsekvenser både för våtmarker och klimatutsläpp. Dessutom är torv en ändlig resurs vilket innebär att det finns starka motiv för att byta ut odlingstorv mot förnybara alternativ. Både biogödsel och biokol skulle kunna ge liknande fördelar som torv i en jordblandning och är samtidigt ett sätt att kunna återanvända restprodukter på ett fördelaktigt sätt. Vi vill därför undersöka möjligheten att genom olika styrmedel, ekonomiska eller andra incitament byta ut odlingstorv mot avvattnat biogödsel och/eller biokol.

Bygg- och fastighetssektorn

Minska klimatpåverkan från byggsektorn

Vårt samhälle står inför omfattande utmaningar när det gäller att både minska klimatutsläppen och minimera vår resursförbrukning. En mer hållbar resursanvändning

inom byggsektorn är en stor och viktig del av denna omställning. Det behövs lagstiftning som styr mot ett mer hållbart, resurseffektivt och cirkulärt byggande. Byggsektorn står idag för cirka en femtedel av utsläppen av växthusgaser inom Sverige och utsläppen från produktion av dessa material redovisas under Industri i den territoriella utsläppsstatistiken. Det finns ett stort behov av att utveckla nya affärsmodeller för en cirkulär byggsektor.

Utvinning, tillverkning och transport av bygg- och anläggningsmaterial liksom hanteringen av byggavfall står för en omfattande påverkan på vår miljö och vårt klimat. Återbruk och återvinning är viktiga delar i ett cirkulärt byggande liksom förebyggande åtgärder för att undvika att avfall uppstår. Byggbranschen i Sverige genererar drygt 10 miljoner ton avfall per år. Det är mer än dubbelt så mycket som den årliga mängden svenskt hushållsavfall. Byggmaterial är energikrävande att framställa och importeras ofta långväga ifrån. Vi ser idag att allt fler aktörer inom byggsektorn går mot ett cirkulärt arbete kring sina fastigheter men det behövs ett mer strukturellt arbete även på nationell nivå. Vi vill göra det enklare och billigare att bygga med återbrukat material. Vi vill också verka för terränganpassat byggande i syfte att minska behovet av sprängningar av mark.

Inför och utveckla klimatdeklarationerna

För att kraftigt minska klimatpåverkan och användningen av nya naturresurser från byggsektorn vill vi sätta bindande krav på minskade utsläpp från byggnadens hela livstid, det vill säga under byggtid, användning och rivning. Klimatdeklarationer är viktiga, och gränsvärden måste införas omgående, skärpas och utökas. Rivningar av hela fastigheter behöver minimeras, men när det sker behöver materialet tas till vara.

Klimatdeklarationerna ska omfatta hela byggnaden och hela dess livscykel samt markarbeten, renovering och förvaltning. Kostnaden för klimat och resurser för en rivning ska också belasta klimatdeklarationen för den nya byggnaden som uppförs på platsen. Genom att ställa klimatkrav på byggprocessen och att införa gränsvärden för klimatutsläppen för hela processen kommer ett ökat återbruk löna sig automatiskt.

Renovera och återanvänd

Samtidigt är det viktigt att inte glömma att det bästa i stort sett alltid är att renovera och återanvända saker på plats istället för att riva eller byta ut. När råvarupriserna och priserna på transporter ökar blir även priserna på byggmaterial dyrare, vilket gör att återanvändning och återbruk kan bli mer lönsamt. Inom byggsektorn har det linjära

tänket, arbetssätten och affärsmodellerna lett till att vi under lång tid rivit och slängt byggdelar och material som istället hade kunnat återanvändas eller återvinnas. Vi behöver systematiskt ställa om till en mer cirkulär byggnadsprocess.

En process där byggnader inte rivs om det inte är absolut nödvändigt och där byggmaterial inte längre ses som avfall utan som en resurs som i första hand återbrukas och återanvänds eller som sista alternativ återvinns. Genom att undvika rivningar eller att använda sig av material och byggelement från gamla byggnader minskas inte bara klimatpåverkan och resursanvändning utan man kan även spara kulturvärden som annars skulle försvinna för alltid. Det behövs ett nationellt mål för att öka andelen byggmaterial som återbrukas eller återanvänds från rivning, renovering och nybyggnation. Samtidigt får inte ett sådant mål skapa incitament för ökad rivning för att uppnå mer återbrukat material i byggsektorn. För i grunden behövs även en betydligt striktare hållning till rivning generellt. Idag finns ett stort överskott av möjligt återbrukat material men efterfrågan är låg. Ett nationellt mål om andelen byggmaterial som återbrukas eller återanvänds behöver kunna justeras över tid för att anpassas till det faktiska utbudet av möjliga material för återbruk.

Nationell strategi för att förebygga rivningar

Vi anser att vissa rivningar idag sker utan tillräcklig konsekvensanalys. Det kan bli en mycket stor resursbesparing, både när det gäller klimatutsläpp och resurser, om man kan undvika rivning. I flera fall kan också stora kostnader undvikas. Vi vill därför utreda om det finns ett behov av en nationell strategi för att förebygga rivningar, där ökad resurseffektivitet ska vara ett av de grundläggande målen. Vi anser samtidigt att plan- och bygglagen behöver förtydliga vikten av resurshushållning så att även byggande och tekniska egenskapskrav fokuserar på hushållning av råvaror. Idag specificeras hushållning av energi, vatten och avfall i lagstiftningen medan hushållning av råvaror/material saknas.

Skärp kraven på rivningslov

Idag är rivningslov inte ett krav för alla typer av byggnader. Vi anser att rivningslov alltid ska vara ett krav vid rivning av en byggnad och ska kunna nekas på grund av resurshushållningsskäl. Förutsättningarna för rivningslov behöver skärpas och livscykelanalyser införas. Det behöver bli svårare att få rivningslov om man efter bevarande och mindre åtgärder kan uppnå ändamålet med användningen. Ombyggnad,

påbyggnad och bevarande av stomme ska alltid utredas i första hand innan rivningslov kan ges.

Använda och utveckla befintliga fastigheter

Vi vill återinföra ett investeringsstöd för bostadsbyggande men anser att när stöd ges till bostadsbyggande ska det även gå till påbyggnad och ombyggnation av befintliga byggnader. Att konvertera tomma kontorsfastigheter eller kontorslokaler till bostäder kan samtidigt ge positiva effekter, som exempelvis att leda till en mer blandad och trygg bebyggelse då nya bostäder kan skapas i områden som traditionellt stått tomma utanför kontorstid. Ombyggnation försvåras dock av ett regelverk som skulle behöva göras mer flexibelt för att ge möjlighet till fler ombyggnadsprojekt och fler bostäder i befintliga byggnader. Vi anser därför att plan- och bygglagen behöver ses över i detta syfte.

Långsiktigt underhåll bibehåller fastighetens skick

För att kunna undvika rivningar är det viktigt att fastigheter underhålls för att bibehålla ett funktionellt skick. Vi anser att plan- och bygglagens föreskrifter om underhåll och varsamhet behöver ses över i syfte att säkerställa att befintligt byggnader och anläggningar bibehålls i ett gott skick. Vi vill att kraven på fastighetsägare blir tydligare för att det ska gå att lättare ingripa när byggnader tillåts förfalla. Idag kan en fastighetsägare vänta med att underhålla och att renovera till att kostnaden för att bygga ett helt nytt hus understiger kostnaden för att renovera. Det ska vara mer kostsamt att riva och bygga nytt än att underhålla och renovera en fastighet.

Utveckla ROT-avdraget och utvidga stöd till bredare målgrupper

ROT-avdraget behöver utvecklas för att styras mot hållbara åtgärder och samtidigt behöver bredare målgrupper än idag kunna omfattas av ROT eller ett motsvarande stöd. För att fler målgrupper ska kunna innefattas kan ett grönt rotavdrag behöva kombineras med ett grönt stöd riktat mot fastighetsägare av flerbostadshus, exempelvis bostadsrättsföreningar och hyresfastigheter. Genom detta underlättas för energieffektiviseringar och åtgärder som förbättras fastigheternas långsiktiga bevarande. Utformningen av ett sådant stöd behöver vidare utredas.

Återbruka mer

Vi vill att riksdagen antar ett nationellt mål för att öka återbruket och återanvändningen vid byggnation och vi vill införa krav på minskade avfallsmängder vid nybyggnation.

För att skapa ett incitament för branschen och för köparna i fråga om att använda mer återvunnet och återbrukat byggmaterial vill vi utreda vilka ekonomiska styrmedel som skulle styra mot en högre grad av återanvändning av byggmaterial vid byggnation. Här bör man inkludera en översyn av skattesystemet för att undersöka hur cirkulära återbrukade material kan gynnas framför nytillverkade. Att minska eller helt slopa mervärdesskatten för återbrukat eller återvunnet byggmaterial skulle kunna vara ett kostnadseffektivt sätt att stötta återbruk och återvinning. Att göra det lönsamt att återbruka är en nödvändighet för att få en snabb utveckling och bred uppslutning runt den cirkulära ekonomin och här vill vi se en grundlig utredning om möjligheterna för att minska kostnaderna för den som bygger cirkulärt. Vi anser att det behöver utredas om producenter och återförsäljare kan underlätta återbruk genom bredare producentansvar.

Exakt hur mycket återbruk som kan bidra till att minska en byggnads klimatavtryck ur ett livscykelperspektiv kan variera. Detta då en återbruksprocess kan kräva demontering med arbetsmaskiner, transport till nya platser, lagerhållning och ibland renovering och uppgradering innan materialet ska användas igen vilket kan ge stora variationer i miljö- och klimatnytta. Den Europeiska Miljöbyrån (EEA) har räknat på hur mycket omställningen till en cirkulär ekonomi i byggsektorn skulle kunna bidra till att begränsa klimatutsläppen från bygg- och fastighetssektorn. Prognoserna visar att det är möjligt att minska klimatpåverkan med upp till cirka 60 procent genom att använda sig av cirkulärt byggande.

Olika aktörer har räknat på klimatnyttan av att återbruka olika byggelement av stål och betong och när man kan demontera befintliga betongelement eller stålprofiler och använt dessa i nya byggnader har man lyckats uppnå en minskad klimatpåverkan på över 90 procent jämfört med nytillverkning av samma byggdelar. En rapport som IVL Svenska Miljöinstitutet tagit fram på uppdrag av Återvinningsindustrierna att användandet av både återbrukat och återvunnet material vid byggande visar i stort sett alltid på minskade koldioxidutsläpp, jämfört med användning av nytt material. Detta gäller oavsett om det handlar om metaller, träprodukter, glas, gips eller plast.

Kompetensutveckling i samverkan branschen och offentlig sektor

En kompetenshöjning kommer att vara viktig för många aktörer i byggprocessen, både för att förstå hur konstruktioner och materialval påverkar utsläppen men också hur byggregler, detaljplaner och gestaltningsprogram kan påverka möjligheterna för att kunna återbruka. För många företag kan det vara utmanande att hitta tid och resurser för

kompetensutveckling. Vi anser därför att fler typer av utbildningar behöver skapas, med fördel i ett samarbete mellan branschen och den offentliga sektorn.

Se över bruksvärdessystemet för ökad resurseffektivitet

Många är de fastighetsägare som inte återbrukar fungerande inredning från exempelvis kök och badrum vid renovering av hyreslägenheter i flerbostadshus. Detta på grund av att det blir ett högre bruksvärde, som sedan ligger till grund för hyresförhandlingarna, om man byter ut inventarier istället för att renovera de befintliga. Exempel finns på både renoveringar där gammal kvalitet och design bytts mot sämre följt av höjd hyra, men även motsatsen där hyror kunnat hållas nere med återbruk av äldre köksskåp och originaldetaljer. Vi anser att regelverket behöver ses över och förtydligas för att bruksvärdessystemet bättre ska gå hand i hand med ökad resurseffektivitet.

Ställ krav i offentlig upphandling

För att bättre säkerställa efterfrågan vill vi att krav ställs i offentlig upphandling på att återbrukade material ska användas vid nybyggnation och renovering. Vi vill dessutom införa en kvotplikt med ökande krav på användning av återbrukade material vid renovering och nybyggnation där kraven på andelen återbrukat material skruvas upp. Vid nybyggnation, renovering och rivning behöver även livscykelanalyser av byggmaterialets klimatpåverkan bli en starkt styrande faktor.

Testbäddar som kan skalas upp

En helt avgörande fråga för att på allvar få igång den cirkulära ekonomin är att det finns tydliga incitament hos marknaden. Nationella mål och bindande krav kan sätta långsiktiga och gemensamma spelregler för sund konkurrens, men dessa ska även omsättas i faktiska åtgärder och vara företagsekonomiskt gångbara. En del i att hitta nya arbetsmetoder och tekniker för att stimulera den cirkulära ekonomin kan vara att genom nationellt stöd för testbäddar kunna visa på metoder som ska kunna skalas upp på marknadsmässiga grunder och bli kommersiellt gångbara.

Se över avfallslagstiftningen

Avfallslagstiftningen behöver ses över. Idag sätter den ibland käppar i hjulet för att allt lämpligt material kan komma till nyanvändning genom att bli klassat som avfall. Vi anser att det behövs en översyn av avfallslagstiftningen med målet att öka det cirkulära kretsloppet av produkter och material. Klassningen av avfall skapar problem för många

materialströmmar. För att främja cirkulära byggmaterialflöden och effektivisera processen för att avfall ska kunna bli en ny produkt behövs ett arbete för att definiera viktiga material och materialströmmar. Vi vill se ett arbete mellan industrin och Naturvårdsverket för att ta fram kriterier för detta, något som även har föreslagits i Fossilfritt Sveriges färdplan för bygg- och anläggningssektorn.

Garantier och certifiering av återbrukat material

Ett hinder för det cirkulära byggandet är ansvarsfrågan för kvaliteten på materialet. Hur detta ska garanteras behöver fastslås och vi vill skyndsamt utreda den juridiska ansvarsfördelningen med garantier för återanvända byggmaterial, och hur återbrukade material ska certifieras för ökad trygghet. Digitalisering kommer vara ett viktigt verktyg för att både kartlägga, märka och dela kunskap om tillgång till återbrukade byggvaror för att underlätta och påskynda den cirkulära omställningen.

Få bort skadliga kemikalier

Vissa byggmaterial kan trots allt vara olämpliga för återbruk och återvinning. Byggmaterial som innehåller miljö- och hälsoskadliga kemikalier riskerar med ett ökat återbruk att cirkuleras vidare i framtiden. Det är därför av största vikt att miljö- och hälsofarliga ämnen fasas ut från byggmaterial, för att säkerställa hälsosamma livsmiljöer och för att undvika att skadliga ämnen cirkulerar vidare till framtida byggprojekt, och att styrmedel och stödsystem för att fasa ut skadliga ämnen kommer på plats. Vi vill se ett nationellt mål för utfasning av skadliga kemikalier i material som finns runt oss samt tydliga riktlinjer för PFAS i konstruktionsprojekt där avfall används som byggmaterial. Detta är viktigt att reglera, både när det gäller återbruk av äldre material men också när vi använder nya material där nya typer av skadliga ämnen riskerar att byggas in för framtiden.

Boverket får en tydligare roll

För att den cirkulära ekonomin inom bygg- och fastighetssektorn ska komma igång på bred front behövs ledarskap, samordning och stöttning. Vi anser att Boverket ska få i uppdrag att ytterligare kunna kliva fram för att ta den ledande rollen i arbetet med att sprida information och vägleda myndigheter och berörda aktörer om omställning till en cirkulär ekonomi i bygg- och fastighetssektorn.

Främja en giftfri cirkulär hantering av massor

När man pratar om cirkulär ekonomi i byggsektorn är det ofta fokus på själva byggnaden, men stora klimatutsläpp är kopplade till materialen under byggnaden, marken. Utbyggnad av bebyggelse och infrastruktur är beroende av ballastmaterial, det vill säga stenmaterial, grus, sand och krossberg. Ballast behövs för konstruktions- och markförberedande arbeten.

När man bygger genereras samtidigt stora mängder massor i utbyggnadsprojekt, till exempel jord, sten, krossberg och lera. Många gånger används inte de projektgenererade massorna, utan de transporteras bort och deponeras. Det medför såväl stora klimatutsläpp som ekonomiska kostnader och att naturresurser förbrukas i onödan. Flera län i Sverige arbetar med projekt för att öka återbruket och återvinningen av projektgenererade massor. Det är viktigt att främja det arbetet och sprida erfarenheter och kunskaper. I första hand gäller det terränganpassat byggande av infrastruktur och bostäder, så att sprängning av berg och bortforsling av andra massor så långt som möjligt kan förebyggas. Det gäller också giftfri resurseffektiv och cirkulär hantering av massor i fysisk planering, projektering och upphandling. Det är viktigt att massorna är spårbara och har god kvalitet tekniskt och miljömässigt. På så vis kan brottslighet förebyggas och massorna användas i större utsträckning.

Utred avskrivningar och försäkringsfrågor kopplade till investeringar för fastigheter

Dagens avskrivningsmodeller för fastigheter bygger på schabloner och ger en förhållandevis enkel och redovisningsmässig praxis för hur fastighetsägare kan skriva av gjorda investeringar. Miljöpartiet vill utreda om avskrivningsmodeller och försäkringsfrågor kopplade till investeringar och reinvesteringar för fastigheter kan påverka incitamenten för bevarande och renovering i cirkulär riktning. Nuvarande regler ger ofta ekonomiska fördelar vid rivning, då det möjliggör omedelbar avskrivning av kvarvarande värden.

Innovationskritiska metaller och mineral

När världen ställer om för att bryta fossilberoendet och klara klimatmålen ser vi en kraftigt ökad användning av tekniker som batterier, vindkraft och solceller vilket har lett till ett nytt behov av stora mängder kritiska metaller och mineral. För metaller kommer energiomställningen att leda till en stor ökning i efterfrågan fram till 2050. Ny brytning

av metaller och mineral har stor negativ påverkan på vattenförsörjning, biologisk mångfald och konkurrerar med annan markanvändning som skogsbruk, matproduktion och den svenska rennäringen. Att vidta kraftfulla åtgärder för att minska behovet av nya metaller genom att exempelvis effektivisera våra transport- och energisystem eller att förlänga användningen av konsumentprodukter med högt materialavtryck är därför av stor vikt. Miljöpartiets politik för att främja energieffektivisering och ökad transporteffektivitet återfinns i motion 2023/24:1527 respektive 2024/25:2613.

Även med stort fokus på ökad resurseffektivitet i transport- och energisystemet kräver klimatomställningen kraftigt ökad tillgång på kritiska metaller och mineral. En stor forskningssammanställning från Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien visar att det varken är tillräckligt eller hållbart att enbart förlita sig på traditionell gruvbrytning för att möta de ökade behoven. För att klara klimatomställningen är det helt centralt att skapa och skala upp cirkulära flöden av kritiska metall och mineral.

Den nya EU-förordningen om kritiska råmaterial CRMA (Critical Raw Material Act) anger en rad målsättningar för EU:s egna kapacitet gällande strategiska råmaterial till 2030, däribland att minst tio procent av det som konsumeras inom EU ska brytas inom EU samt att minst 25 procent ska komma från återvinning. Centralt för att målen ska kunna nås är att styra mot en resurseffektiv omställning.

Många förslag som listas under ‘Övergripande åtgärder’ är särskilt relevanta för denna materialström, som exempelvis att utreda och införa kvotplikter och ett system för återvinningscertifikat samt att införa investeringsstöd och tillfälliga produktionsstöd för storskalig återvinning.

Nationell samordnare för återvinning av kritiska metall och mineral

Det behövs arenor för samarbeten kring cirkulära flöden där aktörer längs hela värdekedjor kan samverka och utveckla nya affärsmodeller. Miljöpartiet vill tillsätta en nationell samordnare som, likt Fossilfritt Sverige, kan arbeta systematiskt och långsiktigt för att förbättra hanteringen och återvinningen av kritiska metall och mineral.

Höj mineralavgiften och utred en gruvmineralskatt motsvarande den finska

I syfte att öka återvunna råvarors konkurrenskraft gentemot jungfruliga bör Sverige höja mineralavgiften och utreda att införa en gruvmineralskatt liknande den som införts i Finland.

Skärp kraven på återvinning och andel återvunnen råvara i EU:s batteriförordning

EU:s batteriförordning ställer krav på andel insamlade batterier och andel återvunnen kobolt, bly, litium och nickel i nyproduktion av batterier. Miljöpartiet föreslår att både kraven på insamling och kvoter återvunnen råvara höjs.

Förläng livslängden på elektronikprodukter och ge dem flera liv

Ser man till miljö- och klimatpåverkan från elektronik (exempelvis telefoner, datorer eller batterier) är tillverkningen av produkten det som ger störst påverkan. Det innebär att vinsten är stor om man kan förlänga livslängden på produkten. Att tillverkning sker med god kvalitet, att det finns en utsatt garantitid, att man har rätt att får sin produkt reparerad, att det går att få tag på reservdelar, men också incitament för att den som äger produkten vill lämna den vidare för ny användning är alla viktiga faktorer. Här kan exempelvis pantsystem eller skrotningspremier vara verktyg för att fler produkter ska kunna leva vidare.

Att produkten kan få ett andra eller tredje liv genom att rekonditioneras och återbrukas hos någon annan när förstagångsköparen har lämnat ifrån sig produkten är också av stor vikt. För att detta ska kunna ske behöver exempelvis producentansvaret för produkten i olika led klargöras tillsammans med tydlig lagstiftning runt exempelvis garantier och försäkringar. Producentansvaret kan behöva delas eller lämnas vidare om produkten ska få fler liv. Det krävs alltså ett antal åtgärder för att skapa tydligare incitament för att mer elektronik ska kunna få förlängd livstid och flera liv.

En nationell strategi för att utvinna metall och mineral ur sekundära resurser och avfallsdepåer

Många av de metaller som vi idag behöver finns tillgängliga i gammalt gruvavfall, deponier och i infrastruktur som inte längre används, som exempelvis i kopparkablar under marken eller flygaska.

Enligt SGU finns det i Sverige en samhällsekonomisk potential för sekundär utvinning av metaller och mineral ur gruvavfall. För att realisera potentialen behöver hinder överkommas, såsom för låga marknadspriser, brist på etablerade marknader och tillgång till infrastruktur. Det finns ett stort behov av ny kunskap och ny teknik, men även forskning kring hur befintlig kunskap och teknik ska tillämpas. Även styrningen (regler och styrmedel) spelar stor roll för möjligheten att utnyttja materialet. Utvinning ur gruvavfall bör förenas med sanering av förorenade områden.

Både kunskap, teknisk innovation och vilja behövs för att påbörja utvinning av metall från olika typer av avfallsdepåer eller gamla infrastrukturprojekt. För att starta upp detta arbete vill vi att det tas fram en kartläggning av större mängder av metall som tidigare hanterats linjärt samt en nationell strategi för utvinning av metall från olika typer av sekundära resurser och avfallsdepåer.

Översyn av deponiskatten

Idag hämmas utvinning av metall från deponier både på grund av avfallslagstiftningens regler för deponi och av deponiskatten som ökar kostnaden om man vill ta ut material från en deponi som tidigare setts som oanvändbart avfall. Vi anser att det behöver ske en översyn av både avfallslagstiftningen runt deponier och deponiskatten för att på ett bättre sätt styra mot cirkularitet och för att en deponi skulle kunna användas som ett resurslager.

Säkerställ att åtråvärda material hamnar inom det cirkulära systemet

På grund av att man länge byggt upp avfallssystemen baserade på den linjära ekonomin hamnar idag mycket material utanför de cirkulära systemen. Många metaller som skulle kunna återvinnas hamnar därför i restflöden från annan metallåtervinning eller avfallsförbränning och byggs sedan in i exempelvis fyllnadsmaterial i vägar och bullervallar eller i deponier. Det försvårar framtida utvinning, dels genom att avfallsströmmar blandas och dels genom otillräcklig information om var dessa material deponeras eller har byggts in. Miljöpartiet vill att dessa strömmar kartläggs så att mer metall kan hamna i rätt strömmar från början, och för att det ska vara känt var de metaller som inte har fångats in finns lagrade för framtiden. Att produkter designas med cirkulär design och demonterbarhet från början minskar också risken från start för att metaller ska hamnar i fel flöden eller i förbränningsanläggningar. Därför vill vi också utreda hur hushållsavfall av metall, exempelvis aluminiumfolie och värmeljuskoppar i aluminium, mer effektivt skulle kunna sorteras och samlas in, istället för att med andra hushållssopor hamna i våra fjärrvärmeverk.

Krav på återvinning av produkter med kritiska råmaterial och utveckling av produktpass

Det är av extra stor vikt att produkter som innehåller kritiska råmaterial kan återvinnas och att de kritiska materialen går att utvinnas från en tidigare produkt. Vi anser därför att det bör ställas speciellt hårda krav på materialåtervinning från produkter som

innehåller kritiska råmaterial och att alla dessa produkter ska vara möjliga att återvinna. Av samma anledning behöver produktpassen för produkter med kritiska råmaterial utvecklas för att kunna redovisa vilket innehåll av kritiska metaller som ingår, hur stor andel återvunnen metall som har använts tillsammans med produktens reparerbarhet och demonterbarhet.

Utvärdera och revidera kemikalieskatten

Miljöpartiet föreslår att utvärdera effekterna av och föreslå en revidering av kemikalieskatten i syfte att skatten inte ska motverka återanvändning och cirkulära lösningar.

Daniel Helldén (MP)

Katarina Luhr (MP)

Janine Alm Ericson (MP)

Mats Berglund (MP)

Annika Hirvonen (MP)

Rebecka Le Moine (MP)

Emma Nohrén (MP)

Jan Riise (MP)

Nils Seye Larsen (MP)

Ulrika Westerlund (MP)

Leila Ali Elmi (MP)

Emma Berginger (MP)

Camilla Hansén (MP)

Linus Lakso (MP)

Amanda Lind (MP)

Amanda Palmstierna (MP)

Jacob Risberg (MP)

Malte Tängmark Roos (MP)